SPOR O METHODU VÝVOJE MEZINÁRODNÍHO JAZYKA.

Napsal *dr. Stan Kamaryt.* — (Dokonč.)

Pánové Couturat a Leau svolali do Paříže výbor delegace pro zavedení pomocného jazyka mezinárodního v říjnu roku 1907. Výbor ten byl čtrnáctičlenný a tvořili ho p. Couturatem navržení členové delegace zvláště vynikající v různých oborech vědy. Byli to tito: *W. Förster*, přednosta mezinár. výboru pro míry a váhy, (Berlín), *W. Ostwald*, em. prof. university (Lipsko), *H. Schuchart*, člen vídeňské akademie (Vídeň), *L. Le Paige*, ředitel vědecké třídy královské akademie belgické (Brusel), *O. Jespernsen*, člen dánské královské akademie věd, (Kodaň), *G. Harvey*, vydavatel »Harpers Weekly« (Spojené státy am.), *E Boirac*, rektor university v Dijonu (Dijon), *Ch. Bouchard*, člen akademie věd a lékařství, člen franc, Institutu (Paříž), *Lambros*, býv. rektor university v Athénách (Athény), *Eötvös*, člen královské uherské akademie věd (Budapešť), *C. Barrios*, přednosta medicinské fakulty a předseda senátu v Peru (Peru), *Baudoin de Courtenay*, profesor petrohradské university (Petrohrad), *Peano*, profesor university (Turin), *W. Stead*, ředitel »Rewiew of Rewiews« (Londýn)*). Všichni tito vynikající členové však do Paříže na porady výboru nejeli. Byloť jim sděleno sekretáři delegace písemně, že jsou žádáni, aby přijali členství výboru delegace, avšak zároveň upozorněni, že naprosto není třeba, aby v záležitostech výboru podnikli nějakou cestu, nýbrž že mohou se dáti pro pařížskou schůzi zastupovati pánem, kterého jim sekretáři s a m i navrhli. A tak se stalo, že na schůzi výboru přijeli toliko: Förster, Ostwald, Peano, Lambros, Jespernsen, de Courtenay, Boirac. Z nich dva Boirac a Peano měli na rozhodnutí výboru zvláštní zájem, prvý jako předseda jazykového výboru esp., druhý jako autor samostatného projektu mezinárodní řeči (Latino sine flexione). Zřejmo tedy, že většina »neutrálních« členů měla na jednání výboru nepatrný zájem. Nejlépe ukazuje lehkomyslnost, s jakou sekretáři členy výboru jmenovali (o nějaké volbě nemůže býti řeči), ten

*) Esperanto III., č. 18 (27. X. 1907).

fakt, že ani prof. Ch. Bouchard, prof. pařížské lékařské fakulty, porad výboru osobně se nesúčastnil. Ostatní členové výboru jmenovali tedy své zástupce, a to dle návrhu p. Couturatova tyto pány: *Dr. Couturat, L. Leau, Hugon, Mougeon, dr. Rodet, G. Moch, L. de Beaufront.* Čestným předsedou zvolen prof. Förster, skutečným prof. Ostwald, jednatelství ujali se pp. Couturat a Leau*). Tento výbor tedy radil se o přijetí mezinárodní řeči a konal o tom několik schůzí. Většinu měli v něm, jakž samozřejmo dle způsobu jeho ustavení, stoupenci táboru, který zastává umělý vývoj umělé řeči. Trvání zasedání výboru bylo velmi krátké, zvláště vzhledem k důležitosti, kterou mu nyní Couturat a jeho přátelé přikládají. Zasedalť všeho všudy deset dní (od 15 do 24 října). Také jednání ve schůzích, zdá se, nebylo prosto ani formálních chyb**), nehledě ani k tomu, že právě nejslavnější členové výboru, s jejichž jmény provozuje se nyní nejvíce humbugu, předmět jednání (různé systemy umělé řeči) buď vůbec neznali, nebo jen velmi všeobecně nebo povrchně. I Ostvald (je mu nyní asi 75 let) znal z esperanta jen základní pravidla mluvnice a slovníku, o ostatních systemech měl jen všeobecnou známost. Ve schůzi 24. října, v níž nebyl Boirac, který z osobních důvodů musil odjeti z Paříže, přítomen, bylo usneseno, že »z prozkoumaných řečí nemůže žádná býti přijata jako celek a beze změn. I rozhodnuto přijati v zásadě esperanto pro jeho poměrnou dokonalost a pro mnohé a rozmanité užití, jehož už docílilo, za podmínky některých změn, které provede stálá komise ve smyslu zprávy sekretářů výboru a návrhu i d o, snažíc při tom dorozuměti se s jazykovým výborem esperantisů« (Citováno dle dopisu Ostvaldova Boiracovi***). Ido je návrh mezinárodní řeči, který byl rozdán členům výboru delegace během jednání jako anonymní. Později, asi za půl leta, prohlásil se jeho autorem Beaufront, do té doby největší strážce neporušitelnosti a nezměnitelnosti esperanta. Ido je v podstatě esperanto, do něhož zavedeny různé, z větší části ne nové změny, z nichž některé byly navrhovány už v letech devadesátých. Schůze ta zvolila též ihned dotyčnou stálou komisi, a to takto: Ostvald, předseda, de Courtenay, Beaufront, Jespernsen, členové, Couturat, Leau, sekretáři a usnesla se, že jazykový výbor esp. má se rozhodnouti pro nebo

*) Ebenda č. 19. (12 XII 1907).

**) Soudě tak aspoň dle zprávy Boiracovy v »Oficiala gazeto« I. p. 80. i dle referátu Couturatova v »Progreso« I. 1. číslo.

***) Oficia gazeto esp. I. p. 92.

proti navrženým reformám během jednoho měsíce. Pak bylo prohlášeno zasedání výboru za skončené a páni Couturat a Beaufront oddechli si po dobře vykonané práci.

Výsledek jednání výboru byl se stanoviska p. Couturatova a Beaufrontova, hájících nutnost uvědomělého vývoje esperanta a tedy vědomého zavádění reforem, velmi uspokojivý a potěšitelný.

Soud jejich byl velmi jednoduchý, logický, správný: Dvacetiletým užíváním esperanta objevily se jednak různé jeho nedostatky, jednak vnikly do řeči nesprávnosti. Nejjednodušeji odstraníme je tím, že na ně upozorníme a navrhneme reformy, které je odstraní. Přijetí a rozšíření těchto reforem docílíme tím, že se na nich usnese kompetentní korporace. Tou jsme my, respektive náš výbor.

Pokus pp. Couturata a Beaufronta je velmi poučný a proto i záslužný přes to, že se nezdařil. Ukázal, že není lze tak snadno zavésti do esperanta reformy pouhým oddekretováním. Vývoj věcí šel sice dle očekávání iniciatorů. Jazykový výbor esp., mající tehdy něco přes 80 členů v celém světě, nemohl během směšně krátké lhůty zaujati vůbec žádného stanoviska, ačkoli mnoho členů jeho i sám předseda velmi sympatisovali s některými reformami, Zamenhof a Boirac korespondovali asi tři měsíce se »stálou komisí delegace« žádajíce, aby komise dopřála jazykovému výboru aspoň času uraditi se o svých návrzích a aby slíbila podrobiti se usnesení jeho nebo usnesení kongresu. Když však komise trvala na svém, že jazykový výbor musí se rozhodnouti pro reformy, a že vlastně jeho autority neuznává, přerušil s ní jazykový výbor další jednání a Zamenhof v otevřeném listě, který byl uveřejněn v mnoha esper. časopisech *) odmítl věcně a klidně snahy komise poukazuje na to, že komise ta nemá ani autority, ani moci, které by mohly zaručiti, že navrhované reformy zlepší esperanto a že jeho rozvoji neuškodí, i poukázal na některé omyly, kterých dopouštějí se někteří reformisté. Uvádím překlad místa zvláště zajímavého:

»I kdyby objevila se skutečná nutnost zlepšiti esperanto, měli by k tomu právo ne osoby stranou stojící, nýbrž toliko esperantisté sami. Ukáží-li se reformy opravdu nutnými, mohou je esperantisté uskutečniti kdykoli. Neboť každé povídání o překážce, kterou rozvoji esperanta klade bulońská deklarace nebo slabost jazykového výboru je prostě lží, jíž snaží se od nás odehnati ty, kteří nejsou dobře informováni

---

*) Viz na př. Esperanto č. 25 (12. února 1908).

o stavu věci. Každý, kdo četl předmluvu k »Fundamento de esp.«, ví velmi dobře, že kniha ta není překážkou vývoje řeči, že naopak dává jí tak velikou možnost vývoje, že ji žádná jiná řeč neměla ani z části. Umožňujeť, bude-li potřebí, změniti postupně celou řeč až k nepoznání. Jediný účel, který Fundamento má, je toliko chrániti jazyk proti anarchii, proti libovolným reformám, proti nebezpečným převratům, proti odstraňování starých forem dříve, než nové jsou důkladně vyzkoušeny a definitivně zavedeny. Užívali-li této svobody esperantisté dosud málo, není to vinou Fundamenta, ale té okolnosti, že esperantisté plně chápou, že jazyk, který musí raziti si cestu ne pomocí nějakého mocného dekretu ale spolupracı́ zástupů, může rozvíjeti se jen cestou obezřetného přirozeného vývoje, a že by ihned zanikl, kdyby se chtěl rozvíjeti nepřirozenou a nebezpečnou cestou revoluce. — Ostatně, je-li buloňská deklarace nějakým zlem, kdo brání, aby byla navržena její změna nebo úplné zrušení? Pánové, kteří pod vlivem agitace říkají, že Fundamento je »věčnou překážkou vývoje esperanta« mluví o věci, které vůbec neznají.«

List Zamenhofův umírněný ve výrazech, věcný a klidný, byl stoupenci »stálé komise« prohlášen za naprosté odmítnutí veškeré možnosti reforem a tak strana p. Beaufrontova, která usurpovala výhradně pro sebe jméno reformistů, prohlásila, že esperantisté jsou proti každému zlepšování jazyka a začala propagovati ido, jako definitivní formu mezinárodní řeči. Pan Couturat začal za tím cílem vydávati v Paříži časopis »Progreso«. Na stranu jejich dalo se několik velmi čiperných lidí. Přes to je výsledek jejich práce za tři léta velmi nepatrný.

Dopustiliť se idisté veliké řady chyb, kterými, a to je nejhorší na celé věci, sdiskreditovali silně směr uvědomělého vývoje mezinárodní řeči, v kterém je tolik správnosti a pravdy. Nejosudnější přehlédnutí jejich platí o skutečné jazykové ceně ida. Nelze upříti, že výtky, které jejich mluvčí činí esperantu, jsou velmi často správné a případné. »Progreso« přineslo o tom několik studií velmi pěkných. Tak na př. vytýkají esperantu, že některých přípon slovatvorných užívá se nyní ve smyslu jiném, než jaký jim byl určen ve fundamento, nebo ve smyslu dvojím. Na př. předpona el, která je zároveň předložkou ve významu čes. z, a to místním, spojena s kmenem slovesným, měla by míti význam české předpony vy- jen ve smyslu místním, mohla by se tedy pomocí její tvořiti toliko slova znamenající reální pohyb na

př. eliri = vyjíti, elsalti = vyskočiti, elverŝi = vylíti, eltiri = vytáhnouti, elĵeti = vyhoditi. Vlivem němčiny však vznikla a vžila se v užívání též složená slova, v nichž el úplně odpovídá německé předponě aus. Na př. elpensi = vymysliti, (ausdenken), eldoni = vydati (ausgeben, herausgeben), ellerni = vyučiti se, naučiti se (auslernen), elteni = vydržeti (aushalten), eltrovi = vynalézati (ausfinden). Není sporu, že má v uvedených dvou řadách slov předpona el- dvojí podstatně různý význam a že tím trpí logičnost jazyka, která by žádala, aby předpony a přípony slovatvorné měly přesně vždy týž význam. Takovýchto nepřesností, dle idistů »chyb«, je v esperantu více. Ido chce tomu odpomoci zavedením řady nových slovatvorných předpon a přípon tak, že k 30 příponám esperanta přidává nových 13, při čemž význam některých esp. přípon zůžuje. Vedle toho zavádí pro některá slova složená nové kmeny. Zde hned lze ukázati na největší vadu idistického hnutí. Jsouce v kritice stávajícího velmi šťastni, takže proti jejich kritice nelze mnoho namítati, nejvýše to, že skoro všechny vady, na které upozorňují, jsou více méně známy všem, kteří zabývali se poněkud hlouběji studiem esperanta, nedovedou idisté podati positivních návrhů, které by nelogičnosti ty odstranili. Zavedení nových přípon slovatvorných v takovém případě nepomůže. Zlepšením by bylo učiniti definice významu jednotlivých předpon a přípon přesnějšími a ještě jednoduššími tak, aby smysl jejich byl vůbec nesporný. Pokrokem bylo by spíše zmenšení jejich počtu. Rozšířením jeho hřeší se však proti jiné, rovněž důležité a apriorně stanovené vlastnosti umělé řeči, její snadnosti. Co však říci o idu, které vytýká esperantu nepřesnost definic a při tom má přípony, jimiž tvoří se »hlavně« substantiva, a »hlavně« adjektiva*). Význam některých předpon určen hůře než v esperantu. Já na př. nerozumím dobře tomuto rozlišení: »O příponě ul třeba připomenouti, že slouží toliko k odvození od substantiva jiného substantiva, značícího osobu, která má věc nebo je karakterisována věcí označenou prvým substantivem, na př: gibo, gibulo**), rento, rentulo***), kuraso, kurasulo†); nesmí se jí však užívati k utvoření substantiv z

---

*) A. Waltisbühl: Linguo Internaciona di la Delegitaro [sistemo Ido] Kompleta lernolibro por Esperantistoj. Zürich 1908. p. 26, 28. Českou učebnici ida vydali pp. Kajš a Quitta.

**) id. = hrb, hrbáč.

***) = renta, rentier.

†) kyras, kyrysník.

adjektiv jako se děje užíváním blindulo, virgulino*) a t. d., poněvadž tyto osoby nejsou karakterizovány něčím, co by slulo blindo, virgo, naproti tomu jejich »vlastnost« je blindeso, virgeso**) (t. j. skutečnost esar blinda, esar virga«***) Domýšlím se toliko, co chtěl p. Waltisbühl říci touto řečí, ale nechápu, proč by slovo blindulo = slepec t. j. člověk význačný znakem blindo = slepost bylo slovo nesprávné. Blindeco je slepota, vlastnost slepce Podobně je nesprávné popírati rozdíl mezi slovy virgo = panenství, virgeco = panenskost.

Nejšťastnějším poměrně je ido v zavádění nových kmenů. Avšak i zde ukazuje řada jeho návrhů, jak je obtížno stanoviti kmeny skutečně mezinárodní a jak je obtížno obejíti rozpory mezi zásadou mezinárodnosti a logičnosti. Na př. pro pojem vymysliti má ido místo slova elpensi nový kmen invent, a poněvadž koncovka infinitivu je v idu ar, tedy vymysliti = inventar. Nehledě k tomu, že slovo to ve významu vymysliti je málo mezinárodní (invence, fr. invention má přece význam značně odchylný), je shodné se kmenem slova inventaro ve významu inventář, soupis, kteréžto slovo je skutečně mezinárodní a bylo by nesmyslným, chtíti je nahraditi jiným. Také přílišná závislost na francouzském slovníku vadí idu. Pro pojem odvaha má esperanto jedno slovo kuraĝo. Ido zavádí hned tři: kurajo, audaco, temerareso, odpovídající francouzským slovům courage, audace, témérité. Tato francouzská slova neliší se skutečným významem. Pokud přidávají určitému pojmu některé vedlejší znaky (význam pregnantní) nesmí a nemůže se to vystihovati novými kmeny, nýbrž příponami derivačními (kuraĝego, kuraĝeto). Vůbec zavádí ido mnoho nových kmenů nepotřebných zcela zbytečně. Na př. i místo esperantského elporti chce říkat suportar. Také beze vší potřeby mění význam některých esperantských kmenů, kterých esperanto velmi často užívá a které ukázaly se velmi praktickými. Na př. kmen far, mající v esp. význam činiti, čin, užívá pro význam faro = maják (poněvadž v některých řečech Pharus = maják), kdežto pro činiti má se užívati facar. Takových neodůvodněných změn je velmi mnoho a jimi zbytečně zvětšuje se rozdíl mezi esperantem a idem. Je přece samozřejmo, že změny měly by se provésti jen tam, kde je toho skutečná potřeba.

---

*) slepec, panna.
**) esperantsky blindeco, virgeco, slepota, panenství.
***) esper. esti blinda, esti virga l. c. p. 26.

Jak nevhodné jsou některé změny slovníku, ukazuje toto srovnání.

E: Kristo, la filo de Dio — Kristus, syn Boha.
I: Kristo, la filo di dio — Kristus, vlákno dne.

E: La roto en la strato — Rota v ulici.
I: La roto en la strato — Kolo ve vrstvě.

E: La kono de la koro — Znalost srdce.
I: La kono di l koro — Kužel choru.

E: La koko, ne la pavo vekas — Kohout, ne páv budí.
I: La koko, ne la pavo vekas — Koks, ne náplasť se budí.

E: La limo de la kelo — Hranice sklepu.
I: La limo di l kelo — Pilování klínu.

E: Faro de la kolero — čin hněvu.
I: Faro di l kolero — maják cholery *).

Pro takovéto změny odvolává se ido na větší mezinárodnost svých tvarů. Čím však tvary filyo, kordyo, konoco, faco, limito, iraco jsou mezinárodnější než filo, koro, kono, faro, limo, kolero? Těžko nepsati satyry. Ani vnitřním rozporům v reformách nedovedlo se ido vyhnouti. Na př. přípona, označující vlastnost, má býti es místo esp. ec, poněvadž prý ec je zbytečné, neboť vlastnost může označovati jen kmen es z esar = býti. To je prostě nesprávné, neboť kmen es = býti značí jsoucnost objektu a ne vlastnost. Nelogičností v derivaci je v idu vůbec velmi mnoho a jsou povážlivější nežli v esp., neboť v idu prohlašuje se princip logičnosti umělé řeči za nejdůležitější a ostatní před ním ustupují. Jedna z nelogičností esperantské derivace je na př. tvoření řadových číslovek. Kdežto všechny druhy číslovek tvoří se zvláštní příponou (obl, op, on), řadové číslovky tvoří se bez přípony prostě přidáním gramatické koncovky a. Rozhodně to není přesné, a ido oprávněně zavádí pro ně koncovku esm, tak že pak lze přesně jedním slovem rozlišiti milionář = milionulo a miliontý = milionesmulo. Přidává se tím sice nová přípona, ale řeč činí se přesnější. Co je to však platno, když proti téže zásadě přesnosti hřeší ido při zájmenech. Také zájmena přisvojovací neměla by zníti mea, tua, vua atd., nýbrž meala, tuala, vuala, neboť idistická přípona al značí: příslušný k . . ., náležející k . . .; tím dalo by se rozlišiti jedním slovem na př. »on má můj kabát,« t. j. to jest kabát, který je mým

*) Esperanto und seine Feinde: Einige Worte zur Abwehr. Berlin 1909. p 22.

**

vlastnictvím (je tedy meala) a »on má kabát jako já« znělo by mea, neboť jen ten význam přísluší logicky adjektivu, odvozenému příponou a od me. Podobně v esperantu měla by býti zvláštní přípona pro tvoření zájmen přivlastňovacích z osobních — což však neuvádím jako návrh na zlepšení esperanta, nýbrž jako ukázku, jak snadno lze vymýšleti diference, které by měl umělý jazyk vyjádřiti.

A tak dala by se uvésti ještě řada chyb ve slovníku proti zásadám, které ido samo zdůraznilo: mezinárodnosti při výběru kmenů a logičnosti při derivaci slov.

Také odstranění souhlásek označených znaménkem měkkosti je zlepšení sporné. Důvod, že pro esperanto musí si tiskárna opatřovati 10 zvláštních typů, je směšně bezvýznamný. Vždyť už nyní lze tisknouti esperantskými typy na celém světě bez zvýšení tiskárenského tarifu. Některá slova psaním s ch podrží sice mezinárodnější vzhled (ale nezapomeňme, že anglická a francouzská výslovnost ch je velmi různá), za to na př. psaním y místo j velmi se mění povědomý vzhled mnohých slov.

Přicházím nyní k libozvučnosti ida, kterou idisté prohlašují za největší přednost proti »nelibozvučnému a barbarsky znícímu« esperantu. Schopnost posuzovati libozvučnost hláskových skupin je u nich tak vypěstěna, že na př. ve Waltisbühlově mluvnici*) čteme, že ez zvoleno za koncovku imperativu místo es, poněvadž je sladší (»pli dolĉa«). Nejsou mi bohužel známy methody, kterými měří nebo odhaduje se měkkost, sladkost a libozvučnost různých skupin souhláskových. Idisté však, znajíce patrně takové methody, provedli i řadu gramatických reforem esperanta, nahradivše na př. koncovku plurálu oj písmenem i a p. jen k zlepšení libozvuku, a dokazují horlivě, že esperanto je nelibozvučné tím, že sestavují z esp. slov věty, v nichž je na př. mnoho oj a aj. Je to počínání takové, jako kdyby někdo chtěl dokazovati nelibozvučnost češtiny na větě: Strč prst skrz krk nebo němčiny na větě: Die jungen Herren haben den jungen Damen die schoenen Blumen gegeben. Pak nelze zapříti, že o libozvuku mínění různých lidí i téže národnosti se velmi rozcházejí. V češtině je měkkých sykavek a zubnic více než v esperantu a není nelibozvučná. Já aspoň pochybuji, že ido bude zvonit někdy lépe nežli esperanto v básni »Al la fratoj«. I je nutno důvod libozvučnosti ida odmítnouti co nejrozhodněji jakožto humbug.

*) l. c. p. 10.

Zdržel jsem se při popisu nedostatků ida poněkud déle, abych ukázal, jak je těžko zlepšiti nebo odstraniti nedostatky esperanta, i jak je neprozřetelno od idistů, přísahají-li na dokonalost a definitivnost ida.

Majíť idisté stále plná ústa slov o stálém zdokonalování ida, ale propagandu vedou tak, jako kdyby ido bylo definitivní formou umělé řeči. Propagační methody jejich jsou však velmi zastaralé. Po způsobu prvých propagátorů, jimž byl vzorem p. Beaufront v L' Espérantiste zveličují a překrucují fakta, zamlčují, co není příjemno říci, a tisíckráte opakují bezvýznamnou episodu, až nabude zdání důležité skutečnosti. Také výsledek jejich práce je za ta 3 leta velmi hubený, ač do své propagandy vložili mnoho práce a peněz. Ani »stálou komisi« neudrželi pohromadě. Prof. *Foerster* vzdal se předsednictví i členství její zcela určitě *) a prof. *de Courtenay* prý. Také mnoho propagaci ida vadí, že mnozí ze stoupenců našli i v idu mnohé vady a sestavili vlastní systemy, někdy i bizarní, a začali je též samostatně propagovati pod různými podobnými jmény. (Ildo, Ilo, a p.). Karakteristický případ je případ p. A. Seidla, býv. předsedy spolku esperantistů v Berlíně, který seznav ido navrhoval, aby spolek berlínský usnesl se, že ido je lepší než esperanto. Když se tak nestalo, vystoupil a stal se předsedou idistického sdružení »Uniono por internaciona linguo helpanta, Berlino«. Tehdy ho idisté ve svých letácích a časopisech (*Progreso, La langue auxiliaire, Belga sonorilo)* povýšili na autoritu v otázce mezinárodního jazyka a s jeho »odpadnutím« od esperanta tropili veliký humbug. Brzy však objevil p. Seidl i v idu mnohé chyby, sestavil opravené ido, jemuž dal jméno ile, a založil časopis *L' Elpilingue,* v kterém svůj systém propagoval — a idisté rychle zmlkli ve svých chvalozpěvech **). Idisté s počátku pokládali za výhodu tu rozmanitost názorů, jichž projevu popřávali místa. Brzy však shledali, že jednota hlediska na jazykové otázky je též velmi výhodna a potřebna a sám Couturat musil zakřiknouti stálé, bezúčelné a nepromyšlené návrhy na změny ***).

Mám-li už nyní, po tříletém trvání idistickéko hnutí vymeziti jeho význam pro vývoj otázky mezinárodního jazyka, vidím jeho význam hlavně v tom, že uveřejnění ida podnítilo silně studium jazykových otázek esperanta a pů-

---

*) Viz o tom jeho dopis ze 7. list. 1908 uveřejněný v citované už brožuře »Esperanto und seine Feinde« na str. 28.

**) Viz Český esperantista IV p. 127.

***) Couturat L.: Nia metodo. Progreso II č. 10.

sobilo příznivě na jejich řešení, dávajíc v tom směru hojně dobrých podnětů. Také mnohé kritické jazykové články v Progreso měly vliv na esp. praxi stilistickou nebo gramatickou. Podněty a návrhy ida nebyly sice z valné části nové, ale to neumenšuje jeho zásluh, neboť ido poprvé různé návrhy na reformy sebralo a kriticky urovnalo. Mnohé z jeho návrhů už do esperanta přešlo, mnohé ještě přejde. — Zásluhy o propracování method propagandy mezinárodní řeči jsou u ida toliko negativní. Ukázalo, jak reformy zaváděti se nemají. Sbor, který bude moci odporučením svého usnesení zavésti v esperantu nějaké reformy, bude musit míti skutečnou autoritu mezi esperantisty. Znamenajíť zajisté ti, kteří esperantem mluví, píší, obchodují, velikou sílu společenskou, bez jejíž součinnosti není lze s esperantem libovolně nakládat. Bylo by také proti ekonomii vědecké práce vzdávati se při propagandě mezinárodní řeči důležité vlivné síly. Bude musiti tedy takový sbor veřejné mínění esp. na své reformy připraviti a přesvědčiti každého o jejich potřebě i výhodách. Reformy ty budou musiti znamenati skutečné zlepšení dosavadních pravidel a to zlepšení dokázatelné klidnými, rozumovými důvody. Toho všeho neučinil výbor delegace. Naopak hned po skončení porad přineslo říjnové číslo (r. 1907) jejich orgánu *Belga sonorilo* nekritický chvalozpěv na navrhované reformy, v němž se jen tvrdilo, ale nedokazovalo. První podmínkou zdaru takových reforem musilo by býti též, aby dotyčný sbor dovedl si získati sympatie esperantské t. j. vlivné veřejnosti. Toho delegace vůbec nedovedla. Naopak, kde koho odpuzovala. Jak nesympatickým bylo počínání si delegace patrno nejlépe z toho, jak prudký odpor zvedl se proti její usnesením, když byla uvedena ve známost. První a nejprudší útoky přinesly *Lingvo internacia* a *Paris-esperanto* (v říjnu 1907), za krátko ozvaly se energické protesty i z mnoha jiných esp. časopisů. Není lze přece předpokládati, že by většina těch, kteří dali se přesvědčiti rozumovými důvody o prospěšnosti mezinárodní řeči a dobrých vlastnostech esperanta, nedala se rovněž rozumovými důvody přesvědčiti o prospěšnosti a proveditelnosti potřebných změn. Ty důkazy by však musily býti podány. O ty důkazy se jedná.

Toť tedy objektivní nástin dvou možností vývoje umělé řeči, důvodů, které pro každý z nich jsou, a způsobů, kterými se dosud projevily. Toliko nad jejich reálními projevy lze býti soudcem. Rozhodnouti o oprávněnosti jedné z obou možností nyní není lze. Snad jsou obě oprávněny. Snad přirozený

vývoj poskytne materiál novému nějakému výboru, který se usnese na uvědomělém zavedení reforem, které budou všeobecně přijaty, neboť budou se krýti se skutečným tehdejším stavem esperanta tak, že ti, kteří ho budou užívati jen v praxi, nebudou vůbec změn pozorovati. Nyní rozhodně zdá se zavádění uvědomělých reforem předčasné, neboť dosud navrhované reformy jsou příliš libovolné a názor na jejich výhodnost je možný, dle osobního stanoviska velmi různý. Oprávněnost na uvědomělé zavedení budou míti teprve ty návrhy na reformy, k nimž dospějí souhlasně týmiž železnými zákony logiky všichni znalci příslušné partie esperanta.

Jaký vliv může míti rozpor mezi vylíčenými názory na propagační práci pro esperanto? Ten, že zdvojnásobíme své úsilí! Esperantisté nechť esperanta užívají co nejvíce prakticky, v obchodě, na cestách, lázních, ve vědě. Jsou už mezinárodní organisace k praktickému upotřebení esperanta (Universala Esperanto-Asocio a řada mezinárodních odborných esp. spolků). Při propagandě mezi neesperantisty ukazujme hlavně na praktické výhody, které esperanto poskytuje a obracejme se vždy k lidem, kteří těch výhod mohou skutečně použiti. A hlavně pracovat, pracovat, pracovat! Neboť to je jisto, že mezinárodní řečí stane se esperanto, a jen esperanto, právě pro svou schopnost vývoje, který nikdy nejde k horšímu.

PRI LA SOCIALISMO.

La II. ĉapitro de la verko *»Ideály humanitní«* (Idealoj de la humaneco, 1901) de prof. dr. *T. G. Masaryk*. Kun la permeso de l'aŭtoro el la bohema lingvo tradukis *H. K. Bouška*.

La fundamenta filozofia doktrino de Marx estas la tiel nomata historia materialismo. Kio koncernas la terminon mem, kelkaj nomas ĝin ankaŭ la ekonomia materialismo. Ĝi estas antaŭ ĉio la materialismo en la filozofia senco de la vorto (metafizika), sekve la ateismo kaj la tiel nomata psikologia materialismo, nome konvinko, ke la homo ne havas la animon (nemorteblan). Tio estas materialismo, kia en la jaroj kvardekaj kaj kvindekaj estis disvastigita en Eŭropo, kaj mi tuj diras, ne promotivoj filozofiaj, sed politikaj. Materialismo estas ĉiam reakcio kontraŭ la reakcio. Ĝi vastiĝadis en la tempo, kiam la politika revolucio (1848) estis subpremita, kiam en Germanujo kaj en Aŭstrio komencis regi konkordatoj kaj reakciaj movadoj entute.

La alia elemento de l'ekonomia materialismo estas esprimebla per la vortoj de Feŭerbach: »La homo estas, kion li manĝas« (Der Mensch ist, was er isst). La spirito, ĉia spirita laboro estas sole efiko kaj produkto de la korpo; la korpo estas konservata per la nutraĵo, sekve la spirito estas nenio alia ol la rezultato de la nutraĵo, kaj, ĉar la nutraĵon oni devas gajni per la laboro, do fine la spirito estas rezultato de la laboro kaj de la ekonomia produktado ĝenerale. La homo estas tio, kion li produktas. Tiamaniere Engels kaj Marx venis de la filozofia materialismo al la ekonomia, al la instruo, ke la produktada cirkonstancaro (maniero de la laboro k. t. p.) estas reala bazo de ĉiu socia vivo kaj precipe reala fundamento de ĉio tio, kion marksanoj (marksistoj) nomas »ideologio«. La vorto »ideologio« montras al la franca deveno; ekzemple Napoléon I. tre multe parolis kontraŭ francaj ideologoj kaj faris ŝercojn pri ili, komprenante ideologio utopismon, eventuale naivan, bonkore neprudentan, nerealan, nepraktikan. Arto, filozofio, religio kaj ŝtato, ĉio, kion oni nomas spirita vivo en la plej larĝa senco de la vorto, tio estas laŭ ili ideologio, tio ne estas reala, sed sole simpla »reflekto«, rebrilo, refrapo de l'ekonomiaj interrilatoj. La sola reala vivo estas laŭ ilia opinio la ekonomia vivo. La tuta historio, ĉia evolucio dependas de tio, kiamaniere la homo havigas al si la nutraĵon kaj kion li entute bezonas por kontentigi siajn bezonojn. Ankaŭ la moralo estas ĉe ili ideologio, ĝi havas neniun realan signifon. Marx kaj Engels en la postaj jaroj ne donis gravecon al ĉiuj tiaj moralaj klopodoj kaj idealoj. Tial eĉ hodiaŭ oni tre ofte aŭdas en socialistaj kunvenoj paroli kontraŭ moralpredikado, ke ĉia parolado pri la moralo estas sole ia, ni diru, ornamaĵo de ĉiuj tre senmoralaj ekonomiaj cirkonstancoj.

Sur tiu ĉi fundamento de la historia aŭ ekonomia materialismo prezentas sin kelkaj pluaj deduktoj. Antaŭ ĉio tiu, ke la m a s o da proletariaro estas propra, vera homo, ne la individuo, ne eĉ la proletaria individuo, sed la tutaj masoj da proletariaro ne sole de ĉiu aparta nacio, sed de la tuta homaro. De tie la internacia devizo: »Proletarioj de ĉiuj landoj, unuiĝu«. Tio signifas: la individuo, la persona »mi« perdas sian signifon antaŭ la amaso, aŭ, kiel tion diras Engels, ke la individuo estas senvalora. La socialismo sur tiu ĉi fundamento de la historia materialismo estas konscie kontraŭindividualisma. Laŭ tio la konscio kaj eventuale la konscienco de l'individuo estas sensignifa, sole la konscio kaj konscienco de la kolektiva amaso, kompreneble da la maso proletariara.

Ĉar ekzistas multoble pli da proletarioj ol da kapitalistoj kaj sekve laŭ la ĝenerale akceptata principo pri la plimulto la homo, la homaro estas reprezentata de la proletariara amaso.

Unuavide eble tia kruta rifuzo de l'individualismo miregas. Tamen la socialismo prezentas tie ĉi nenion novan. Tiu, kiu rigardas la nacion kaj naciecon kiel reprezentanton de la homaro kaj homeco tiamaniere, kiel tion formulis niaj bohemaj humanistoj, tiu ankaŭ estas kontraŭ la individualismo.

Ĉiu politika parolisto havas sukceson, kiam li kontraŭ maloportunajn individuojn aŭ partiojn tondras en la nomo de la nacio, kaj neniu demandas lin, ĉu li havas de la nacio ian delegon, kaj de kie li scias, kion la nacio juĝas pri l'afero.

Kaj same, kio estas la eklezio por la kredanto? Ĉio, individuo nenio. Tiel ni vidas, ke la sama ideo aperas antaŭ ni en la malsamaj nuancoj. La nacionalismo kaj ekleziismo estas ankaŭ kontraŭindividualismaj.

Kompreneble estas demando: se la individuo estas senvalora, kiel ĉiuj kolektivismaj opiniaroj instruas, de kie poste havas sian valoron tiu amaso da individuoj? Se la individuo estas nenio, ĝiaj konscio kaj konscienco estas sen signifo, kial miloj da individuoj estas ne sole io, sed lastfine ĉio? Tie ĉi estas troŝatado de ĉia kolektivismo; — kaj jam nun oni povas enigi en memoron, ke unu el la urĝaj problemoj de nia tempo estas, formi al si konscion pri la konflikto inter la individualismo kaj kolektivismo, ĉu ĝi nun estas formulita nacionale, eklezie, socialisme ktp.

Socialistoj ĉiam certigas, ke ne ekzistas la moralo kaj etiko, kiuj taŭgus por ĉiu homo, ĉiu nacio, ĉiu epoko, sed ke ekzistas sole la moralo kaj etiko de klasoj, ĉar la tuta socio estas bazita sur klasa batalo; ĉiu (ekonomia) klaso havas sian moralon, siajn moralajn celojn, la kapitalisto, la proletario, la metiisto, la laboristo, ĉiu posedas la sian. Sed la komuna moralo, kiu kunigus la riĉulon kun la malriĉulo, laŭdire ne ekzistas. Mi kredas, ke tio estas ekstremigo. Estas vere, ke ekzistas multaj klasoj kun siaj specialaj interesoj, tion neniu povas nei, kaj, ke ili sin tro amus, neniu asertos. Sed tiom oni povas diri, ke tamen ĉe ĉiuj diferencoj oni respektas kelkajn ĝeneralajn moralajn principojn, kaj se tio ĉi ne ekzistus, tiam la klasoj povus absolute neniam interkonsentiĝi kaj tamen la ambaŭ celas interkorsenton. (Daŭrigo.)

DOGMO KAJ VIVO.

Laŭ la poemo de *P. A. de Genestet* esperante verkis por »Bohema esperantisto« *Dreves Uitterdyk* je la honoro de la patrujo de Komenský.*)

Estas katekizado: la gaja knabar'
Kun petolaj kristanaj animoj,
Kun ĝojaj okuloj kaj malorda har',
Grizaj vestoj aŭ bluaj kiteloj,

La knabaro kunbruas apud la preĝej',
Atendante la naŭan horon,
Ke la pastro eliros el sia dom'
Por komenci la gravan laboron.

Oni ilin nutradas per pura doktrin'
La junajn Protestantetojn,
Per kredokonvinko melankoli'
La petolajn ludamantetojn.

Ili kredas entute la pastran parol';
Ne dubon do sentas la koro;
Sed malgraŭ penado, la pura doktrin'
Nur eniras post multa doloro.

Ili scias: Pro Adam, la tuta homar'
Malfeliĉega estas
Kaj inter pekuloj eĉ eble ne
Savota homo restas.

Sed ŝajnas ankoraŭ al ilia gajec'
Ne multe malhelpi la veron
Ke se unu homo atingos la ĉiel'
Devas iri dekmilo inferon.

Mirindajn sciaĵojn de l'Dia spirit'
Ili lernis perfekte memore,
Sed tiu instruo pro petolemec'
Efikis malmulte favore.

Sed malfavore ankaŭ ne:
Nur ludon ili vidas.
Birdeto kantadas senzorg' en la kor'
Kaj gaje la suno ridas.

*) Kvankam ni ne publikigas versaĵojn, ni escepte enpresas la poemojn de nia estimata holanda kunlaboranto, kiu estas tre sindona amiko de Bohemoj.

Ho pastro, prediku nur je la knabar'
Ke meze de l'teraj allogoj
Ili vivu pensante konstant' al la ĉiel'
Kun puraj moralaj apogoj!

Eĉ Petro kun la lambaston'
Plej klera de l'tuta areto,
Nur vivas ankoraŭ ĉi tiu moment'
Por la ĝuo de pilkludeto,

Johan', ringegon en la man',
Sian kredon parkere lernas.
Sed certe ne trafos la kvaran demand'
Kaj tial la libron nur fermas.

Pit', kiu en la lecion'
Deklaros sin baldaŭ pekulo,
Nun tiras la harojn de sia fratet',
La krimeta petolulo!

La blonda Ko, la nigra Jap
Imitas Kain kaj Abel.
Kaj ĉiuj bruadas kun laŭta krieg',
Precize la turo de Babel.

Nur Keĉjo, trafita de ofta riproĉ',
Apart' en angulo ĉagrenas.
La studo ne donas lin ĉiam plezur'
Ĉar li malfacile komprenas. —

Jen sonas la horo; la aro eniras
Kaj ĉiuj silentas, ne vorton plu diras,
Ĉar teda laboro atendas ja tie . . .
Ho, se nun ankaŭ Li alvenus
Kiu ilin en la brakojn prenus
Kaj certe instruus alie!

Hilversum (Holando).

LAU TRADICIO.

Verkita de *P. A. de Genestet*. Tradukita de *Dreves Uitterdyk*.

Du gefianĉoj, diversaj de kred',
Antaŭ la edziĝo decidiĝis:

»Fariĝos sektanoj laŭ ordo de vico
Niaj infanoj (la ino ruĝiĝis):

Se Dio unue per knabo nin benus,
Li, laŭ sia patro, estu Luteran',

Kaj tiam la dua, knabino aŭ knabo,
Sekvos vin kiel Baptistan'. —

Sed, se filino unue naskiĝus,
Ni ankaŭ komencus per mala seri':

De via sekto ŝi tiam fariĝus,
Kaj do la sekvon aliigus ni« . . .

Ilia edzeco nun havas dekduon,
Kiuj, honore de l'kristreligi'

Luteron sekvas, baptist' estas,
Laŭ ordo de vico, serioze kaj pi' —

Sed tamen Baptisto plej obstina
Nun estus jen Luterano pur',

Se lia plej maljuna frato
Ja estus estinta knabino nur.

Hilversum (Holando).

KIEL OKAZIS, KE AŬSTRIO NE ESTIS DETRUITA

LA 20AN DE AŬGUSTO EN LA JARO 1849 JE LA DUONO DE LA UNUA POSTTAGMEZE.

Rakonto de *Jan Neruda*. El la bohema lingvo tradukis *H. K. Bouška*.

(Fino.)

La historio de la homaro enhavus malagrablan mankon, se ni ne rakontus, kio okazis al Pohorák.

Tiun tagon li veturis iom pli malfrue ol alian fojon tra la pordego de Strahov en Praha'n; oni povas ja diri, ke, laŭ la kutimo reganta inter legomvendistoj kaj en Praha, jam tre malfrue: estis la sepa horo.

Rapida estis la veturo malsupren sur krutaj stratoj, la trenanto sur selflanko, blanka dogo, ne bezonis treni kaj gaje kuris, la trenanto sur la manflanko, sinjoro Pohorák, malrapidigis la veturileton kaj lia maldekstra mano metita sur la timono estis per tio supreniĵetata en preskaŭ regulaj tempospacoj.

»Kial hodiaŭ tiel malfrue, Pohorák?« demandis la bakisto en la strato Hluboká, kiu oportune fumante kaj sen surtuto staris ekstere sur la trotuaro.

»Ah — estis haltoj«, ekridetis Pohorák kaj haltigis kun longa »prrr« la veturilon. Li enmetis la manon en la dekstran poŝon, elmetis la per pajlo ĉirkaŭvolvitan botelon kun kuminbrando kaj proponis ĝin al la bakisto. »Ĉu ne plaĉas al vi?«

»Mi dankas, mi jam matene eltrinkis la mian«.

»Mi ankaŭ, sed estas pli bone kvin ol unu patro-nia«. Kaj Pohorák eltrinkis ĉion ĝis la fundo, enŝovis la malplenan botelon en la poŝon, faris salutsignon kaj brue veturis pluen.

La placo Selský trh (Vilaĝana foirejo) estis jam plena da homoj. Policisto kondukas maljunan Pohorák kun veturileto de unu loko al alia, Pohorák senlace disputas kun »sinjoro kaporalo«, fine la loko estas trovita. Alifoje Pohorák havis por vendi ankaŭ leporojn, buteron, ovojn krom kortbirdaro, hodiaŭ li havis sole mortigitajn kokinojn kaj kolombojn. La kortbirdaro estis lia ĉefa komercaĵo. Pohorák estis tute trapenetrita per ia speciala, ne tro agrabla odoro, kia devenas de kortbirdaro, la atmosfero ĉirkaŭ li havis sian tute apartan karakteron je kelkaj paŝoj.

Pohorák havis la aĝon multe pli ol kvindek jarojn. Se la leganto laŭ io antaŭe dirita formis al si imagon, ke Pohorák distingiĝis per iu potenca figuro, mi bedaŭras, ke mi devas meti precizajn limojn al lia fantazio. Pohorák ne havis aspekton, kvazaŭ li volus en cirko lukti kun Herkuloj por gajni premion. Lia staturo estis ne multe super grandmezo, apud la nuko iom kurbiĝanta, kaj pli maldika kaj ostoplena ol korpulenta. Liaj maldikaj vangoj estis sulkitaj per variolaj cikatroj tiel, ke iom bonkora homo facile povus veni al ideo, konsili al li, ke li iom pavimigu siajn vangojn. Pohorák estis vestita per dense kvadratita blueta surtuto, sed kiu sur kelkaj lokoj, precipe sur la dorso sub kolumo kaj sur la maldekstra brako, aspektis jam kiel nekvadratita sekiĝinta koto, poste per malpura brunkolora pantalono, malsupre ĉiam falditа, eĉ se ne estis pluvinta de ok semajnoj. La kapon kovris vintre somere drapa, nigra ĉapo, en kies randaĵo ĉiam vidiĝis akcizbileto.

Pohorák sternis per pajlo en ombro sub veturileto kaj la hundo kuŝiĝis sur ĝi. Poste li elmetis kaj aranĝis sur la veturileto sian komercaĵon. Post tio li iom rektiĝis kaj ekrigardis ĉirkaŭen.

»Junulino« li parolis al la apuda preskaŭ sesdekjara vendistino, »dediĉu iom da atento tien ĉi, jes? La vojaĝo malsatigis min — sole poteton da kafaĉo!«

Li eniris al proksima kafvendisto kaj eltrinkis unu poton da kafo. Poste li iris tri paŝojn pluen al brandvendisto, eltrinkis du glasetojn da grenbrando kaj provizis sin ankoraŭ per botelo. Poste li aĉetis du bulkojn kun papavo, unu por si, la alian por la hundo kaj nun li estas denove apud sia veturileto.

»Dekstren aŭ maldekstren?« demandis la pruntistino de malaltaj seĝetoj. Pohorák senparole montris per la fingro, donis al la virino dukrejceron kaj sidiĝis. La mano eniĝis en la maldekstran poŝon de la surtuto kaj elprenis pipon kaj tabaksaketon. La ŝnuro de la saketo estas malvolvita, la pipo plenigita, el la dekstra poŝo de la veŝto aperis alumetujo kaj Pohorák ekfumegis. Bongusta. Kaj nun li rigardis sian komercaĵon.

»La kokidojn mi donos po du dudekkrejceroj, la kolombojn po unu« li murmuras al si kaj fumegas.

Alpaŝis dika sinjoro bierfaristo. Sinjoro bierfaristo aŭ edzino de bierfaristo estas senerare rekoneblaj laŭ tio, ke post ili la servistino portas dorskuvon kun kupraj ringegoj.

»Kiom kostas la kokidoj?«

»Kiom ili kostas?« oportune opinias Pohorák kaj li transmetis la pipon en la alian buŝangulon. »Tiam mi estus malsaĝa, se mi tion dirus. Sed mi vendas ilin po kvardek dukrejceroj.«

»Vi estas frenezulo, kion vi pensas? Po tridek du. Ĉu vi akceptas? Mi prenos seson da ili.«

Senparole Pohorák sole nee skuas la kapon, sidiĝas denove kaj fumas plu. La maljuna sinjoro foriris.

Pohorák, hodiaŭ vi ne vendos tion je tiu prezo,« opinias la najbara vendistino, kiun li antaŭe nomis »junulino.« Ne estu obstina, hodiaŭ estas multe da komercaĵo en la foirejo.«

»Kial vi interesiĝas pri tio, venenplena maljunulino! Mi vendos po kiom mi volos. Zorgu pri viaj putrintaj ovoj, Pohorák' on vi ne instruos vendadi! — eĉ mi, se mi vendus nenion, havas hodiaŭ mian profiton jam en la poŝo,« li aldonis post momento, eltiris el la veŝtpoŝo kelkajn guldenojn kaj svingis ilin en la aero.

La junulino silentas. Sed Pohorák jam ankaŭ, ĉar li forigis sian koleron per brando.

Sinjorino kun servistino.

»Po kiom vi vendas la kokidojn?«

»Po kvardek.«

»Tiel multekostaj! Po tridek kvin. — Ne? Pohorák silentas.

»Nu — ne estu tiel obstina.«

»Ah kion, mi ne estas kulpa — mi firme decidis kaj fino — alie ili ne estas riceveblaj.«

»Sinjorina moŝto, ni iru pluen« instigas la servistino, »ili estas ja preskaŭ verdaj.«

»Kion — verdaj — ci estas verda — ci, brasika trunketo! — Miaj kokidoj montras ĉiujn kolorojn,« li prenis kelkajn kokidojn je piedoj kaj svingas per ili en la aero. »Ihuhu!« Ĉiuj junulinoj ĉirkaŭe laŭte ridas. Pohorák mortigas sian koleron per brando.

Kaj tiel estas senĉese.

La foirejo malpleniĝas. La kolomboj kaj kokidoj de Pohorák estas ĉiam netuŝitaj. Kelkafoje Pohorák tamen rigardas kvazaŭ demande sian veturileton, sed poste li murmuras: »Ĉu mi estas respondanta pro mia kapo?«

La brando malrapide komencas efiki.

Venas kolbasvendisto. »Varmegaj! Varmegaj!«

»Donu al mi unu!« Pohorák prenas kolbaseton kaj manĝas ĝin. Dume la kolbasisto vendas ĉe la najbaraj vendistinoj. Post momento li revenas al Pohorák.

»Sinjoro, tri dukrejcerojn por kolbaseto.«

»Por kiu?«

La kontraŭa vendistino: »Tamen vi nun formanĝis ĝin.«

»Ke mi formanĝis kolbaseton? Tiam vi ĉiuj estas frenezuloj.«

Disputo. Pohorák malbenas. La kolbasvendisto skermas per prenhoketo en la aero kaj vokas policiston.

Policisto: »Ĉu vi havis kolbaseton?«

Pohorák mirege rigardis lin. »Jes.«

»Do pagu!«

»Kompreneble! — Nun mi ĵus rememoris — sciu, sinjoro kaporalo — mi estas maljuna viraĉo — mi jam havas strangan kapon.«

Ĉirkaŭe rido. Sed Pohorák ĉagrene sidiĝas kaj kelkafoje ĝemas: »Tiu kapo — tiu kapo!« — poste li plene eltrinkas la brandon el la botelo kaj fumas.

La suno brulegas senkompate. La farto de Pohorák malboniĝas. Li rigardis la hundon, kiel ĝi dormas en la ombro sub la veturileto — malrapide li leviĝas, kovras la kokidojn kaj kolombojn per tuko — li rampas sub la veturileton — —

Jam eĉ »ŝanceliranta sinjorino,« la lasta aĉetantino, forportis sian aĉetaĵon. Dorskorboj kaj kovriloj malaperas, la vendistinoj forportas siajn kestojn kun ovoj. Policisto ĉirkaŭiras kaj instigas: »Forigi la komercaĵon!«

Nun li haltis antaŭ la veturileto de Pohorák.

»For la komercaĵon, kiu apartenas al la veturileto,« kaj li ekkaptis la veturilon. Mallaŭta murmuro sub la veturileto. Policisto rigardas tien kaj li vidas, kiel Pohorák havante la ĉapon sub la kapo trankvile dormas sur pajlo. »Pohorák, leviĝu!« kaj li ektiris lian piedon.

En tiu momento la hundo stariĝis kaj ĝi ektiris la veturileton flanken tiele, ke unu rado iris trans mano de Pohorák. Pohorák dormas plu. La policisto ekridetis.

»Aŭdu, verŝu sur lin iom da akvo«, li krias al unu el balaistoj, kiuj jam komencis sian laboron. Hlamst! kaj la kruĉduono da akvo elverŝiĝis sur la bedaŭrindan kapon de Pohorák.

Pohorák ektremis, sidiĝis kaj frotas la okulojn.

»Leviĝu!«

Pohorák malrapide leviĝas. »Mi estas iel malfortiĝinta — mi estas jam maljuna por tia klopodego —«

»Nu tiam vi iros, maljunulo, kun mi. Tie vi fortiĝos per la dormo.

»Nu, kiel vi ordonas«. Kaj Pohorák kaptis la timonon kaj iris, kien kondukis lin la policisto, kun profunda malĝojo en la koro.

* * *

En la subtegmento ĉe Rumpál ekscitoplena kunveno. Reciproka ĵurdono, ke neniam iu perfidos ion. Raporto de Jan Žižka z Trocnova: »Mi vidis lin, kiel mi staras ĉi tie — mi estis ekscitita, sed mi ne povis helpi al li!« — Sole Mikuláš z Husi mankis en la kunveno, li jam estis sur la vojo al la arbaroj de Rakovník.

La mortotimo finiĝis je la sesa horo vespere. Penplene Pohorák trenis sian veturileton supren kaj haltis antaŭ la vendejo de Rumpál. Prokop Holý aŭskultis kun batanta koro post la vitra pordo, kiu kondukis el la vendejo en la loĝejon.

»Kaptis min malsaneto — oni devis min forkonduki kaj tie mi iom fortiĝis per la dormo. — Mi devas resti dum la nokto en Široký dvůr (Larĝa korto) — hodiaŭ estis malbona foiro — eble morgaŭ ĝi estos pli bona —«

Kelkajn tagojn poste estis trovita en angulo apud la fontano nova pistolo. Neniu sciis kiel ĝi venis ĉi tien, kaj oni parolis strangajn aferojn.

Kaj nur post preskaŭ kvar semajnoj proksimiĝis Prokop Holý al Pohorák, kiu trenis la malplenan veturileton el la foirejo, kaj demandis lin: »Pohorák, kien vi donis tiujn ses guldenojn?«

Pohorák haltis: »Kiujn ses guldenojn?«

»Nu sciu, kiujn mi donis al vi, por ke vi aĉetu al ni — ke vi aĉetu al mi iom da pulvo.«

»Al mi ses guldenojn? — Joĉjo, Joĉjo — ŝajnas al mi, ke vi tentas maljunajn homojn — tenti maljunajn homojn estas peko!« kaj li riproĉe levis la fingron de sia dekstra mano.

El *»Malostranské povídky«* (Malgrandurbaj rakontoj, 1877).

PROBLEMOJ KAJ OPINIOJ.

Teorio pri la konstruado de la vortoj en esperanto (*Antido: La construction logique des mots en espéranto; Antido: La logika bazo de vortfarado en esperanto; Resumo de la teorio de Antido.*). So Antido (prof. René de Saussure el Génève) esploris kaj analizis la kunmetitajn vortojn esperantajn kaj provis aposteriore trovi la principojn ĝenerale uzatajn por kunmetado de vortoj en esp. kaj science formuli, sistemigi ĉi tiujn principojn. La rezultaton de sia studado li prezentis en sia franca verko »La construction logique des mots en espéranto«. (La logika konstruado de la vortoj en esperanto), en kiu li penas pruvi, ke esperanto ne bezonas logikan sistemon de derivado, ke esperanto estas la sola lingvo, en kiu la senco de la vortoj dependas de la vortoj mem, ne de arbitraj reguloj pri derivado, sekve, ke la konstruada sistemo de esperanto estas pli racia kaj praktika ol derivada sistemo de ido; kaj li penas pruvi, ke oni devas klasi ĉiujn vortelementojn (radikojn, afiksojn, finiĝojn) laŭ la kvar ĝeneralaj ideoj entenataj en ili kaj konstrui la vortojn tiamaniere, ke en ili estu ĉiuj elementoj necesaj kaj sole la elementoj necesaj por klare kaj plene esprimi la ideon de la vorto. La principojn de sia teorio la aŭtoro koncize kaj klare resumis en sia propono al »Esperantista akademio«, en kiu li proponas al la esperantistaro la regulojn, kiel logike analizi la vortojn kaj kontroli ilian sufiĉon. Tiu ĉi propono aperis (esperante) antaŭe en la gazeto »Internacia scienca revuo«, poste en la broŝuro »La logika bazo de vortfarado en esperanto«, kiu bone klarigas la tutan teorion de Antido. La propono de Antido estis priparolita de multaj esperantistoj kaj idistoj kaj la aŭtoro publikigis ĉiujn kritikojn kaj klarigojn kun siaj respondoj en la revuo »Svisa espero« kaj en la broŝuro »Resumo de la teorio de Antido«. La teorio de Antido estas rimarkinda kiel pro sia scienca karaktero tiel pro siaj praktikaj konsekvencoj. So Antido vere lerte kaj sagace klarigas multajn faktojn kaj deduktas el ili siajn principojn, kaj la apliko de lia teorio efektive grandparte (tamen ne ĉiam kaj ne plene) kondukas al la sama rezultato kiel la ĝisnuna praktiko de la plejmulto da bonaj verkantoj kaj tradukantoj. Estas vere mirinde, kiel tiu ĉi teorio, kun kies detalaĵoj oni povas ne ĉiam konsenti, donas veran utilon en praktika uzado de la lingvo, la utilon, kiun oni devas sendispute ŝati. Kiu observas la ridindan penon de multaj aŭtoroj, precizigi ĉiun vorton per ĉiuj eblaj, senbezonaj elementoj,

kiu vidas tro oftan, sencelan uzadon de komplikitaj kaj malsimplaj formoj (vidu ekzemple ĉe ni la metodon de Kühnl, la tradukon de »La avineto« k. s.), kiu tiom malbeligas la literaturan lingvon, tiu plezure bonvenigos kaj akceptos la konsilojn kaj proponojn, kiel forigi el la lingvo senutilan kaj nenecesan balaston, eĉ se li ne povos akcepti la tutan teorion. Serioza kaj originala studaĵo de Antido estas unu el tiuj verkoj, kiujn oni povas legi kun intereso, eĉ se oni ne konsentas kun prezentita teorio, kaj kun utilo, eĉ se oni ne aprobas proponitajn principojn. Tial la verkoj de Antido estas interesplena kaj rekomendinda legaĵo ne sole por mallarĝa sfero de tiuj esperantistoj, kiuj ne kontentiĝante sole per la praktikaj posedo kaj uzo de la lingvo deziras ankaŭ koni la teoriajn principojn, penetri pli profunde kaj intime la strukturon kaj mekanismon de la lingvo, sed ankaŭ por larĝa sfero de ĉiuj esperantistoj, kiuj penas pri simpla kaj facila esprimado de siaj ideoj. Kvankam la teorio de Antido ne havas ĝeneralan kaj absolutan valoron kaj ne povas ricevi oficialan leĝoforton, tamen ĝi meritas la ĝeneralan atenton, precipe de ĉiuj verkantoj kaj tradukantoj. — Ni bedaŭras, ke mankas al ni tempo kaj loko por detala kritiko pri la teorio de Antido; eble la cirkonstancoj permesos al ni pli poste priparoli la verkon. Ni almenaŭ donis la resumon de la verko (en la rubriko »Problemoj kaj opinioj«) rekomendante al tiuj, por kiuj ĝi ne sufiĉus, legi la verkon mem. *Bšk.*

Pri la rilato de D-ro Zamenhof al la f-mo Hachette oni ofte parolis kaj skribis diversajn kaj strangajn historiojn. Tio devigis d-ron Z. publike klarigi la aferon (en »Oficiala gazeto esperantista«, jk. III., kj. 8., pĝ., 251). Ni resumas mallonge lian klarigon por tiuj, kiuj interesiĝas pri tiu ĉi persona afero de la kreinto de esperanto. Inter Zamenhof kaj Hachette ekzistas sole kontrakto, per kiu d-ro Zamenhof promesis publikigi ĉiam siajn librojn (sekve ne gazetajn artikolojn aŭ ion similan) per la firmo Hachette; tiun kontrakton Z. subskribis post longa hezito tial, ĉar esperanto »tiam tre bezonis la apogon de iu solida firmo«. H. pagas al Z. sole aŭtoran honorarion pro liaj personaj verkoj (sekve ne procenton de ĉiuj esperantaj eldonaĵoj aŭ salajron) kaj li pagas nenion pro la verkoj de Z. eldonitaj kiel represaĵo el »La Revuo« en formo de libroj (Z. mem propravole rifuzis grandan pagon proponitan de H., ĉar la enspezoj de »La Revuo« ne povis kovri la elspezojn por eldono). Inter Zamenhof kaj la direktoro de »La Revuo« ekzistas sole libere kaj sen iu kontrakto donita promeso de Z., ke Z. publikigos en ĉiu numero de »La Revuo« parton de siaj tradukoj (sekve ne promeso publikigi la artikolojn ekskluzive en »La R.«), pro kiuj la eldonanto pagas al Z. aŭtoran honorarion kaj per tio donas al li la eblon plibonigi la vivon de lia familio kaj veturadi ĉiujare en la kongresojn. Konklude Z. povas publikigi siajn librojn ekskluzive per la firmo Hachette, kiu pagas al li sole honorarion, sed li povas publikigi siajn artikolojn en kiu ajn gazeto estante neniel ligata verki sole kaj ekskluzive por »La Revuo«. Per tiu ĉi klarigo d-ro Z. volas montri, ke li ne havas intereson zorgi pri la profitoj de f-mo H., ke li ne estas ligitá kun la f-mo H. rifuzadi la reformojn, ke la kontrakto inter li kaj H. neniel povas influi la iradon de l' esperanta afero. La legantoj vidas, ke la fakto — de multaj bedaŭrata kaj riproĉata — ke oni povas legi la verkojn de Z. sole kaj ekskluzive en unu revuo, ke la nomo de la plej grava kaj plej ŝatata persono en la movado estas reklamilo por unu je malutilo de la aliaj, estas kaŭzita simple per tiu malĝoja fakto, ke la aliaj gazetoj ne povas laŭmerite rekompenci la verkojn, kiujn d-ro Z. faras en la tre malmultaj horoj, kiujn li devus uzi por ripozo aŭ por sia familio. Ni sole raportas pri tiu ĉi afero por informi la legantojn; estas malfacile paroli kaj juĝi pri tiel privataj kaj intimaj aferoj. *Hkb.*

KRONIKA A KOMENTÁŘ.

Slepci a esperanto. K lidem, pro něž esperanto má obrovský, přímo epochální význam, patří slepci. Bez nadsázky možno říci, že pro slepce je esperanto opravdovým dobrodiním, požehnáním, zvláště pro slepce národa malého. Pro ně esperanto znamená epochální prostředek k rozšíření duševního obzoru, k vyvinutí duševního života v míře možně největší. Pro slepce každého národa, ale zejména národa malého, jsou pomůcky k duševnímu vývinu velice omezené: knihy pro slepce jsou velice obsáhlé, náklad jich je poměrně malý, proto knih pro slepce, kteří jsou pravidelně chudí, je málo a jsou drahé (na př. čeští slepci dlouhá léta měli jen několik, asi 10 nebo 20 knih, a ještě dnes, kdy úmornou a obětavou prací pana Macana, slečny Tesařové a jiných se poměry zlepšily, mají jich — určitě nevím, ale mnoho asi nechybím — sotva sto; slyšte: sotva sto knih z celé literatury všech národů, dob, odborů, a to jsou ještě knihy psané, existující v jednom neb jen v několika exemplářích; zda jsou nějaké tištěné knihy pro slepce české ani nevím, pochybuji však). Přirozeno, že knihy tištěné v esperantu pro slepce celého světa budou levnější a tudíž přístupnější a co hlavního, že literatura slepecká bude bohatší; i chudý slepec malého národa bude míti výběr knih, výběr větší ještě, nežli jaký mají dnes slepci národů velkých (zejména slepci němečtí). Slepci různých národů, sblížení stejným neštěstím a stejnými snahami, nemají téměř možnosti navazovati mezi sebou styků; pravidelně mají málo času (většinou vydělávají si hmotnou prací), aby se mohli naučiti, byť jedinému nesnadnému jazyku, a hlavně nemají dosti pomůcek: mluvnice nebo slovník nějakého jazyka, vydaný jako kniha pro slepce (vypouklým písmem na př. Braille-ovým), je úžasně veliký balík. Naproti tomu esperantu naučí se slepec velice snadno, pomůcky nejsou příliš objemné a drahé a slepci umožní se styk s celým světem. A co to znamená pro lidi, jichž styky jsou neskonale omezeny jich slepotou, je těžko vylíčiti slovy; zajděte si mezi slepce-esperantisty do Klárova ústavu, abyste viděli jich radost z toho! Proto od několika let je zvláště podporována propaganda esperanta mezi slepci, zejména zavádění jeho na školy pro slepce. Výsledek dosavadních snah je dosti pozoruhodný. Slepci-esperantisté mají nyní svoji tiskárnu (v Amiens), kde vytištěno již množství učebnic, slovníků a povídek a kde se tiskne měsíční revue pro slepce (tisk obstarává slepý sazeč Couillard, učitel na ústavě slepců v Amiens). Vytištěna je Zamenhofova cvičebnice (Ekzercaro), anglická, francouzská a německá učebnice (mluvnice, cvičebnice, slovníček, slovník (3500) esperantských kořenů (Esperanta radikaro) a jeho překlad francouzský, německý a anglický. Rukopisně provedeny jsou velké části některých význačných esp. spisů (Krestomatio, Prozaĵoj, Hamlet, Kain, Diversaĵoj, Kvar tagoj, Aŝik Kerib, Monadologio a j.). Měsíčník pro slepce (Esperanta ligilo = Esperantské pojítko; měsíčně 32 str., roč. předplatné 3 K) existuje od května r. 1904; má nyní 300 předplatitelů z více než 20 zemí (ukázkový sešit zašle za dva mezinárodní kupony na odpověď — 50 hal. — (Presa societo esp., Paris R. Lacépède 33). Esperantu učí se na některých ústavech slepců ve Francii (Paříž, St. Mandé, Dijon), Belgii, Čechách (Praha), Dánsku (Kodaň), Švédsku (Tomteboda-Stockholm), Anglii (Boston) a j. Slepci esperantisté měli už také svoji mezinárodní schůzku: na mezinárodním sjezdu esp. v Cambridge bylo asi 20 slepců sedmi národů, kteří zde po 8 dní hovořili jen esperantem, ač někteří z nich začali se učiti esperantu 5 až 6 měsíců před tím. Esperantisté propagandu tu podporují jednak dary peněžními (přijímá je prof. Th. Cart, Paris, rue Soufflot 12) — byla uspořádána i loterie ve prospěch propagandy esp. mezi slepci — a kupováním knih, prodávaných ve prospěch slepců, jednak tím, že jednotlivci, cítící

se slepci a mající pokdy, přepisují pro ně knihy (tomu lze se naučiti snadno a brzy), jednak tím, že jim chodí na nějakou hodinku předčítat z knih a časopisů nebo je chodí učit esperantu (kdo by z čtenářů našich chtěl pro české slepce přepisovati české neb esperantské knihy nebo kdo z pražských čtenářů chtěl by slepcům předčítati, učiti je, nechť to sdělí na adresu: Em. Macan, učitel, Praha III., Klárův ústav). Uvážíme-li význam esp. pro slepce, uznáme, že propaganda esp. mezi slepci je záslužnou prací filantropickou. *Bsk.*

„Svaz českých esperantistů" při uvítání londýnského lordmayora sira Vezey Stronga na radnici staroměstské — k němuž pozván byl přípisem praesidia rady král. hlav. města Prahy — zastoupen byl svým místopředsedou p. radou K. Biskupem. *Sch.*

Učebnice esperanta do žákovských knihoven středoškolských. »Svaz českých esperantistů« zaslal 150 českým školám středním (gymnasiím, reálkám, paedagogiím, průmyslovkám atd.) v Čechách a na Moravě po výtisku »Úplné učebnice esperanta« od Th. Čejky a Josefa Krumpholce s žádostí, aby učebnice byla zařaděna do žákovské knihovny a aby studenti byli na ni upozorněni. Téměř na všech ústavech bylo žádosti svazu ochotně vyhověno, z několika ústavu na přípis svazu (v němž vylíčeno bylo rozšíření esp. na školách) bylo odpověděno i sympatickým přípisem. Jenom ředitelé 12 ústavu odepřeli žádosti vyhověti a zásilku vrátili (ač adressována na professorský sbor!). Stůjž zde pro trvalou paměť seznam ústavů, které mají tak přemoudré, rozhledem po světovém ruchu vynikající pány ředitele, že ve své povznešené domýšlivosti nepřijali ani knížky darované; jsou to gymnasia v Rokycanech a Brně (první české) reálky v Praze (Ječná), Kutné Hoře, Jičíně, Rakovníku, Kladně a Českých Budějovicích a konečně mužské paedagogium v Kutné Hoře a ženská paedagogia v Praze (sv. Anny), Chrudimi a Brně. Nu, tuhle nepřízeň esperanto přežije lehce, tím lehčeji, že na ostatních 138 českých středních školách dar svazu bude konati své poslání a jistě ponese ovoce. *Hkb.*

„Rudá brožura o esperantu, jak pojmenována byla (dle rudé obálky) pěkná methodická propagační učebnice anonymního profesora pařížského, vyšla již v osmi jazycích: anglicky, bulharsky, česky, flandersky, francouzsky, německy, polsky a rumunsky. České vydání zpracovali Th. Čejka a Jos. Krumpholc a vydal je Th. Čejka (Bystřice Hostýn, Morava) bez slovníčků pod názvem »Malá učebnice esperanta« (za 20 hal.), se slovníčky pod názvem »Methodická učebnice esperanta (za 70 hal., váz. K 1·20). Oblíbenost, jaké se tato knížečka těší, svědčí nejlépe o její ceně. *Nemo.*

Cizí esperantisté v Praze. V poslední době měli esperantisté pražští potěšení uvítati mezi sebou několik esperantistů mimorakouských a pohovořiti si esperantsky s cizinci. Z Ameriky byl tu Ernest Mc. Kelvey, chemik z Chicaga, a český vystěhovalec Dr. B. K. Šimonek, lékař z téhož města. Ze Srbska zavítal k nám inž. Dragomir M. Andonovič, universitní docent z Bělohradu, z Uher navštívil Prahu Otto Amon, poštovní úředník z Koloszvaru, z Ruska byl tu návštěvou Dr. J. Ostrovski, lékař z Jalty, z Německa přišli K. Steier, redaktor z Lipska, a E. Werner, pošt. asistent ze Siegmaru (v Sasku). Milým hostům k službám byli delegát U. e. a. pan přednosta Kraus a členové Čes. společnosti esp., kteří se snažili, aby pobyt v Praze zanechal hostům milou upomínku. Že se jim to zdařilo, svědčí děkovné přípisy, zaslané hosty po návratu domů. *Nemo.*

Němečtí esperantisté pražští utrpěli velikou ztrátu úmrtím zakladatele a předsedy svého spolku »Esperanto-Verein Verda stelo Prag«, prof. Siegfrieda Lederera, redaktora esperantských časopisů »Uni-

verso« a »Rund um die Welt« a ročenky »Esperantista Poškalendaro«, který zemřel náhle 8. září 1911. Nemajíce bohužel místa k ocenění tohoto pracovitého průkopníka našeho hnutí, který s procítěním sledoval také události mezi esperantisty českými, omezujeme se na upřímný projev vřele cítěné soustrasti vážené rodině a spolku »Verda stelo«. Budiž čest památce profesora dra Lederera! *Redakce.*

C. k. ministerstvo veřejných prací „Svazu česk. esp." oznámilo (výnosem ze dne 17. května 1911 č. 48.), že žádosti svazu za vyslání oficielního zástupce vlády na VII. sjezdu esp. v Antverpách nemůže sice vyhověti z důvodů služebních, že však by vítalo uspořádání takového sjezdu v některém městě rakouském, a zásadně bylo by ochotno, podnik takový podporovati. K vyplnění tohoto slibu, daného svazu, bude míti ministerstvo příležitost již roku příštího, kdy konán bude VIII. sjezd esp. v Krakově.

Zastoupení král. hlav. města Prahy na světovém sjezdu esperantistů v Antverpách svěřila městská rada místopředsedovi »Svazu čes. esp.« p. úč. radovi K. Biskupovi. Zajímavo jest, že pověřovací listina, podepsaná starostou drem Grošem, byla vyhotovena také esperantsky, kterážto okolnost vzbudila živou pozornost sjezdového předsednictva a i účastníků. To jest již podruhé, kdy na popud »Svazu čes. esp.« město Praha bylo oficielně zastoupeno na mezinárodním sjezdu esperantistů: poprvé stalo se tak r. 1909 na V. sjezdu v Barceloně, kdy zástupcem města Prahy byl rovněž p. rada K. Biskup. *Sch.*

Kursy esperanta pro české učně zavedeny byly na podnět předsedy »Čes. společnosti esp.« za účinné podpory spisovatele p. J. Dolenského, ředitele školy »U svaté Trojice«, a se schválením městské rady pražské v učňovské besídce při pokračovacích školách pražských. Kursy konají se dvakráte týdně ve škole »U sv. Trojice« (Vladislavova ul.). Kurs pro hochy vede p. H. K. Bouška, pro dívky pí. Mat. Krausová. *Hbk.*

Sedmý mezinárodní sjezd esperantistů konal se ve dnech 20. až 27. srpna t. r. v Antverpách za ohromné účasti 1738 osob. Byl to první sjezd, na němž esperantisté byli zastoupeni zvolenými zástupci. Delegátem »Svazu českých esperantistů« byl místopředseda pan úč. rada K. Biskup, který disponoval 33 hlasy (1 hlas připadl na 25 organisovaných esperantistů), byv zvolen — ve smyslu známého návrhu dra Zamenhofa — za »rajtigita delegito« četnými spolky nejen svazovými, ale i mimosvazovými. — (O sjezdu přinese zprávu 1. číslo VI. ročníku »Čes. esp.«). *Sch.*

Náboženské obřady v esperantu. V Sydney konala se v unitářském kostele mše v esp. V Monacu uspořádal spolek esp. slavnost spojenou se mší, při níž předseda spolku pater Pichot měl esp. kázání. *Hmd*

České spolky a esperanto. Výbor »Okrašlovacího spolku města Bystřice p. H.« navrhl »Svazu pro povznesení návštěvy cizinců na Moravě a ve Slezsku,« aby věnoval pozornost esperantu.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Klub českých esperantistů v Olomouci na své valné hromadě (9. X. 11.) pojednav o svém poměru k oběma ústředím českých esperantistů, usnesl se přistoupiti za člena »Svazu čes. esp.« Oficielní zprávu otiskneme v čísle příštím. *Rd.*

P. t. pp. členové Svazu Č. E., kteří nám doposud členský příspěvek za rok 1910—1911 nezaplatili, žádají se, aby tak co nejdříve učinili. Správní rok ukončil již v červnu. Uspořte nám drahého času s upomínáním a peněz za známky na upomínky! — Jan Iglauer, t. č. pokladník.

LIBROJ KAJ GAZETOJ.

Kroata esperantisto (II, 9—12) sciigas, ke en la nuna jaro okazos la kongreso de apuddanubaj esp. en Zagreb. *H.*

La Ondo de esperanto (II, 11) sciigas: »Russkoje slovo« (Moskva) kaj »Birževija Vědomosti« (Petersburg) notis, ke la glora verkisto *P. D. Boborikin* ellernis esperanton en la daŭro de unu semajno (B. V. 11.970). Estas interese, ke s-o B. konas 7 lingvojn »naturajn«, tamen li fiksis la atenton ankaŭ al nia artlingvo kiel L. Tolstoj. *H.*

Esperanta penso. Organo de esperantistaj laboristoj el *Esperanta ekskursa societo* Adr.: Santiago (Chile), Casilla 2850. Abonprezo Sm 1·50. — La gazeto estas grandparte hispana. Estas mirinde, ke eĉ la artikolo pri »salvarsán« estas hispana! Tion ni ne komprenas. *H.*

Hungara studento (II, 3) asertas, ke ĝi havas preskaŭ mil abonintojn inter la gestudentaro. *H.*

Esperanto-Folket. Propagandaorgan för Esperantismen i Svege. Red. & adm.: G. H. Backman, Hälsingborg, Svedujo. Jarabono Sm 1·50. — Grandformata dulingva gazeto por la propagando de esp. inter Svedoj. El la enhavo de la 2a n-o (I. jk.) estas leginda vizio de K. P. Arnoldson »La preĝo de papo«. *H.*

Riga stelo (Звѣзда риги). Monata organo dediĉita al la praktika uzado de esperanto. Adr.: Riga, Krebstr. 11. Jarabono Sm 1·50. — Ni ne legis la programon de tiu ĉi rus-esperanta gazeto (ĉar ni ne ricevis la 1an n-ron), sed juĝante laŭ la 2a al ni sendita n-ro oni povas diri, ke la gazeto estas bone redaktata de lertaj laborantoj. En la ricevita n-ro estas inter aliaj artikoloj la parolo de D-ro L. L. Zamenhof dum la malfermo de la I. ruslanda esperantista kunveno en Petersburg (4. V. 1910). *H.*

Helpa lingvo (Lengua auxiliár). Revista mensual para la propaganda de la lengua internacional esperanto. Red. & adm.: Córdoba (Rep. Argentina), Colón 88. Jara abonprezo Sm 1·00. — Hispan-esperanta monata revuo por Suda Ameriko, precipe Argentino. En la gazeto estas konstanta rubriko »Amerikaj literaturaj juveloj« enhavanta tradukojn el la verkoj de amerikaj literaturistoj. *H.*

Germana esperantisto (VIII, 1) prave rekomendas al la germanaj esperantistoj subteni la batalon por unu skribmaniero (latina); ankaŭ en aliaj landoj, kie oni ankoraŭ ne forĵetis la abomenan kutimon skribi per speciala skribmaniero (germana, rusa, greka, japana ktp.) la esperantistoj devus subteni la propagandon pri enkonduko de la latina skribo; jam per tio ili sufiĉe preparus la vojon por esperanto (se oni ne parolas pri aliaj bonaĵoj rezultantaj el la unueca skribo). *H.*

Pri la ricevitaj libroj kaj gazetoj, kiujn ni ne povis priparoli en la nuna jarkolekto pro manko da loko, ni raportos en la venonta jarvolumo. Ni petas la indulgon de l'aŭtoroj, eldomintoj kaj legantoj.

Zodpovědný redaktor H. K. Bouška. — Nakladatel Jan Iglauer.
Tisk »Politiky« v Praze.

Strany 159-184 chybějí, ale asi se nejedná o ztrátu, protože i v úvodním seznamu není zmínka o těchto stranách, pouze až o 188 a 187.

PŘEHLED OBSAHU.
TABELO DE L' ENHAVO.

ČLÁNKY ČESKÉ.

ARTIKOLOJ ESPERANTAJ.

POEMOJ ESPERANTAJ.

PROBLEMOJ KAJ OPINIOJ.

Abomena perforto inter esperantistoj (Nova dokumento pri la perfortemo de s-o Ed. Kühnl). Ni devas sciigi al la esperantistaro vere nekredeblan fakton, pri kiu ĝi certe legos kun la plej granda abomensento. Jen, kio okazis: La lastjara unua kongreso de l'aŭstriaj esperantistoj decidis, aranĝi la duan kongreson en Praha, kaj ĝi komisiis (malprave) unu el du centraj organizaĵoj de la bohemaj esperantistoj, »Boheman union esperantistan«, prepari tiun ĉi manifestacion. Bohema unio esperantista efektive anoncis, ke ĝi preparas la kongreson kaj per publika alvoko ĝi sola invitis, partopreni en la kongreso (konferenco) per la vizito kaj paroloj. La alia centro de la bohemaj esperantistoj, »Bohema asocio esperantista«, kvankam grave ofendita per tio, ke ĝi ne estis kunaranĝanto de la kongreso, decidis, partopreni en la kongreso per grandnombra vizito de siaj membroj kaj per paroloj de tri siaj komitatanoj, de la prezidanto (prof. dr. Stan Kamaryt: La signifo de esp. por la aŭstriaj nacioj), ĝenerala sekretario (financa komisario Mil. Schmidt: Organizaj principoj de l'esperantisma movado) kaj unua sekretario (profesor-kandidato H. K. Bouška: Komuna organo de l'aŭstriaj esperantistoj). La delegitaj parolantoj de la Asocio sendis al la Unio — ĉar ĝis nun ne estas konata la prepara komitato de la konferenco — sian aliĝon kaj anoncis siajn parolojn. S-oj Bouška kaj Kamaryt responde ricevis pere de advokata kancelario rekomenditajn leterojn, kiujn ni enpresas en bohema originalo (kun ĉiuj — multaj — ortografiaj, gramatikaj kaj stilaj eraroj kaj kriplaĵoj) kaj en fidela esp. traduko. Jen la teksto de tiuj gravegaj dokumentoj pri tio, kian spiriton kaj kiajn morojn vastigas inter la bohema esperantistaro s-o Eduard Kühnl:

V Praze 12. srpna 1911. Panu Ph.Dr. Stan Kamarytovi ve Velešíně. — Bylo mi uloženo funkcináři Ústředního svazu českých esperantistů Bohema Unio esperantista odpověděti na Váš doporučený dopis z Velešína ze dne 3. srpna 1911. takto: — Vzhledem ke způsobu Vašeho vystupování proti snahám a pracím Ústředního svazu a proti jeho funkcionářům, o němž se šíře zmiňovati není mou úlohou a který je Vám zajisté dobře znám a p.o který jsou četné doklady zde, usneslo se komité sjezdové, nepřijmouti Vaši přihlášku ku sjezdu i s oznámenou Vaší přednáškou a obnos 1 K zaslaný na legitimaci sjezdovou: Konference rakouských esperantistů Vám vrátiti. — O tom Vám dávám věděti a obnos 1 K Vám zasílám ve známkách poštovních zpět. — S veškerou úctou se znamenám Dr. Nevšímal.

V Praze, 20/VIII. 1911. Panu Hynku Bouškovi, redaktoru měsíčníku »Český esperantista« na Smíchově. — Dopisem svým ze dne 14. srpna 1911 ráčil Jste Unii Českých

En Praha la 12an de aŭgusto 1911. Al sinjoro PhDr. Stan Kamaryt en Velešín: — Mi estis komisiita de la komitatanoj de la Centra asocio de bohemaj esperantistoj Bohema unio esperantista respondi Vian rekomenditan leteron el Velešín de la 3. de aŭg. 1911. tiel: — Rigardante la manieron de Via konduto kontraŭ la penoj kaj laboroj de la Centra asocio kaj kontraŭ ĝiaj komitatanoj, pri kiu pli detale paroli ĉi tie ne estas mia tasko kaj kiu estas al Vi certe bone konata kaj pri kiu troviĝas multenombraj dokumentoj ĉi tie, la kongresa komitato faris decidon, ne akcepti Vian aliĝon al la kongreso kune kun Via anoncita parolo kaj redoni al Vi la sumon de 1 K sendita por kongresa legitimacio: Konferenco de l'aŭstriaj esperantistoj. — Pri tio mi sciigas Vin kaj mi resendas al Vi en poŝtmarkoj la sumon 1 K. — Kun plena respekto mi subskribas min Dr. Nevšímal.

En Praha, 20/VIII. 1911. Al sinjoro Hynek Bouška, redaktoro de la monata revuo »Bohema esperantisto« en Smíchov 730. — Per sia letero de la 14a de aŭgusto 1911

Esperantistů sděliti, že na letošní konferenci rakouských Esperantistů přednesete referát pod názvem: »Společný orgán rakouských Esperantistů«, a žádal Jste, aby referát tento zařaděn byl do programu sjezdu a aby Vám oznámeno bylo, kdy na tento referát dojde. — Funkcionáři »Ústředního Svazu Českých Esperantistů Bohema Unio Esperantista« bylo mně uloženo zděliti Vám usnesení sjezdového komité, nepřijmouti Vaši přihlášku ke konferenci rakouských Esperantistů, jakož i zamítnouti ohlášený referát »Společný orgán rakouských Esperantistů«, nejen vzhledem ku způsobu Vašeho vystoupování proti úspěšným snahám a pracem »Ústředního Svazu Českých Esperantistů«, ale i pro soustavné napadání a urážení předních a zasloužilých funkcionářů, jako pp. professora D-ra Rosického, odb. uč. Svačiny a Jeřábka, Inž. Fr. Kühnla a Ed. Kühnla, redaktora »Časopisu Českých Esperantistů«, p. Procházky, Tobka a mnohých jiných ve Vašem měsíčníku »Český Esperatista«, dále pak pro znehodnocování a snižování činnosti spolků v Unii sdružených — kterážto Vaše činnost jest obecně známa, a propagační nazvána býti nemůže, jak toho zájem a důstojnost sjezdu vyžadují. — Dávaje Vám o tomto usnesení věděti, znamenám se Vám s úctou D-r Aug. Nevšímal.

Vi bonvolis sciigi al Bohema unio esperantista, ke en la nunjara konferenco de l' aŭstriaj esperantistoj Vi prezentos raporton kun titolo »Komuna organo de l' aŭstriaj esperantistoj«, kaj Vi postulis, ke tiu ĉi referato estu envicita en la programon de la kongreso, kaj ke oni sciigu al Vi, kiam venos la vico de la raporto. — La komitatanoj de la centra asocio Bohema unio esperantista komisiis min, sciigi al Vi la decidon de la kongresa komitato, ne akcepti Vian aliĝon al la konferenco de l' aŭstriaj esperantistoj, kaj same malakcepti la anoncitan raporton »Komuna organo de l' aŭstriaj esperantistoj«, ne sole pro la maniero de Via konduto kontraŭ la sukcesplenaj penoj kaj laboroj de la centra asocio Bohema unio esperantista, sed ankaŭ pro la sistemaj atakoj kaj ofendoj de la ĉefaj kaj meritplenaj komitatanoj, ekzemple de s-oj prof. dr. Rosický, fakinstruistoj Svačina kaj Jeřábek, inĝ. Fr. Kühnl kaj Ed. Kühnl, redaktoro de »Čas. čes. esp.«, s-o Procházka, Tobek kaj multaj aliaj en Via monata revuo »Bohema esperantisto«, plue pro la malindigado kaj malaltigado de l'agado de la societoj grupigitaj en la Unio — kiu Via agado estas universale konata kaj ne povas esti nomata propaganda, kiel tion postulas la intereso kaj majesto de la kongreso. — Sciigante al Vi tiun ĉi decidon mi subskribas min respektplene Dr. Aug. Nevšímal.

Sekve: »Bohema unio esperantista«, propre s-o Ed. Kühnl, uzurpas por si la rajton fari decidojn pri tio, kiu povas partopreni en la kongreso de l'aŭstriaj esperantistoj ĉu kiel simpla aŭskultanto ĉu kiel parolanto. S-o Kühnl kuraĝas eligadi el la komuna manifestacio de ĉiuj aŭstriaj esperantistoj la personojn, kiuj malplaĉas al li, kiujn li malamas. S-o Kühnl eligas la samideanojn, kiuj volas kaj deziras kunlabori kaj kiuj estas pretaj kaj kapablaj kunlabori. S-o Kühnl malbonuzas la komunan manifestacion por persona venĝo kaj montro de sia malamo! Neniam ie okazis io simila! S-o Kühnl videble volas regi ne sole la tutan boheman, sed ankaŭ la tutan aŭstrian esperantistaron, kaj por atingi tion li ne timas uzi brutalan kaj abomenan perforton, sovaĝan silentigadon de personoj malagrablaj al li. S-o Kühnl ne hontas malsanktigi nian puran aferon per perfortajoj, senkredigi ĝin en la okuloj de la neesperantista publiko per brutalajoj. S-o Kühnl danĝere kompromitas ĉe la ĝentilaj homoj ne sole la boheman, sed la tutan aŭstrian esperantistaron, en kies nomo li praktikas tiajn abomenajn farojn. Kun vera hontsento ni sciigas tiun ĉi nekredeblan, sed veran fakton, al la esperantista publiko, por ke la esperantistaro ĝenerale kaj la aŭstria speciale sciu, en la manoj de kiaj homoj estas la manifestacio de la ideo pri la universala interkompreniĝo kaj kunfratiĝo inter la nacioj! *H. K. Bouška.*

RAPORTOJ KAJ NOTIZOJ.

Pri la ŝovinismo skribis la konata dana kritikisto Georges Brandes en sia felietono verkita por rusa gazeto »Russkoje slovo« (Moskva): »En Rusujo — cetere kiel ĉie en Eŭropo — la nacionalismo plifortiĝas malgraŭ la disvastigado de interrilatoj kaj internacia solidareco. Estas mirinde, ke en neniu lando la nacionalistojn konfuzas la fakto, ke la nacionalismo ĉiulande atingis la saman nivelon. Jam en la antikva epoko nek Grekoj, nek Romanoj, nek Hebreoj iomete dubis, ke ili prezentas la nacion elektitan de la ĉielo. La sama ideo nun renaskiĝas, venkinte la kosmopolitismon de la XVIIIa jarcento. En Usono aperis la dogmo, ke la Usonaj lando kaj popolo estas la unuaj en la mondo, en Japanujo estas tute same, en Ĥinujo ankaŭ, en Anglujo — same, en Germanujo — same, ĉi tie kun aparta klareco. Neniu Italo kaj Greko dubas pri la supereco de sia popolo sole kaŭze de la nacia deveno. Eĉ en la malgranda Danujo ekzistas kredo, ke Danoj estas la plej favorata popolo de dio, ke Danujo estas lando, kiun dio necese bezonas por sia celaro. Kiam belga knabineto foje montris al mi sian geografian lernolibron, mi informiĝis, ke Belgio estas la plej kultura lando de la terglobo, havante la plej densan loĝantaron kaj plej superan industrion — kompare kun la grando de la teritorio. En Kristiania, dum konversacio kun universitata profesoro, mi ŝerce demandis: »En Norvegujo oni povas trovi multe da personoj, opiniantaj la norvegan popolon plej perfekta sole, ĉar ĝi estas norvega — ĉu ne?« Iom konfuzite la profesoro respondis: »Mi devas konfesi, ke mia opinio estas la sama«. (El »Lingvo internacia« XVI, 2, 85). Trad. *B. Kotzin.*

Afranko por respondo en la internacia korespondado (Atentigo). Se oni petas de fremdlanda persono ian informon aŭ servon, estas evidenta devo sendi al la adresato respondan afrankon, ĉu poŝtkarton ĉu poŝtmarkon. Se la adresato estas alilandano, estas senutile sendi al li respondan poŝtan karton aŭ markon de sia lando, ĉar li ne povas uzi ĝin kaj ordinare ne povas ŝanĝi ĝin en banko. Tial por la korespondado fremdlanden ekzistas jam de multaj jaroj specialaj poŝtkartoj por fremdlandaro (unuoblaj kaj duoblaj) kaj de kelkaj jaroj (de 1907) specialaj internaciaj asignoj por respond-markoj (tiel nomataj »internaciaj respond-kuponoj«) Se oni sendas al fremdlanda persono duoblan korespond-karton por la fremdlandaro, sur kies unua karto oni skribis sian korespondaĵon, la adresato povas respondi sur la alia karto. Se oni sendas al fremdlandano leteron kun enmetita internacia respond-kupono, li povas ŝanĝi la kuponon en ĉiu poŝtoficejo kontraŭ sialanda poŝtmarko bezona por afranko (en valoro 25 hel, 25 ctm, 25 pf ktp). Per respond-kuponoj enmetitaj en letero oni ankaŭ povas facile kaj oportune pagi malgrandajn sumojn eksterlanden (unu kupono valoras 25hel = 25 ctm ktp., kvankam ĝi kostas 28hel = 30 ctm ktp.). La internaciaj korespond-kartoj (en Aŭstrio unuoblaj po 10hel, duoblaj po 20h) kaj internaciaj respond-kuponoj (en Aŭstrio po 28hel) estas riceveblaj en ĉiu (en Aŭstrio ekskluzive en) poŝtoficejo. Uzante respond-kuponojn oni devas ĉiam atenti, ke ĝi estu ŝtampita de la poŝto (alie ĝi estas senvalora). Ni spertis, ke grandega mombro da personoj nenion scias pri tiu ĉi grava kaj praktika afero, tial ni sentis la bezon atentigi la samideanojn pri ĝi, sciante, ke la atentigo utilos al multaj legantoj. *Rd.*

Lernolibroj pri esperanto en lernejaj bibliotekoj. »Bohema asocio esp.« donace sendis al 150 mezaj (duagradaj) bohemaj lernejoj — gimnaziaj, realaj, pedagogiaj, industriaj, komercaj — detalan boheman lernolibron pri esperanto (de Čejka kaj Krumpholc) kun la peto, ke oni envicu ĝin en la bibliotekon por lernantoj de l' instituto kaj atentigu la studentojn pri ĝi. La plej granda parto da institutoj plenumis kompleze la deziron de »Bohema asocio

esperantista«, kelkaj eĉ tre afable respondis per speciala letero la petskribaĵon, en kiu la asocio priskribis la disvastiĝon de esp. en la lernejoj. Estas sendube, ke tiuj cent kvindek libroj gajnos multajn junajn adeptojn al nia lingvo kaj helpos al disvastigo de esp. inter la bohema studentaro. Ni plezure raportas pri tio; eble en aliaj landoj oni imitos tiun ĉi ekzemplon. *Bšk*.

PROBLEMOJ KAJ OPINIOJ.

Financa propono de idistoj al Zamenhof. Oni faris al d-ro Zamenhof riproĉon, ke li estas konservativa pro personaj, financaj motivoj, ke li kontraŭstaras la reformojn pro persona oportuneco. Respondante ĉi tiun akuzon (en »Oficiala gazeto esp.« III, 8, 251) d-ro Z. publike malsekretigas la fakton (pri kiu cetere malpublike rakontis informitaj personoj), ke kontraŭe financan profiton povus alporti al li la aprobo de reformoj, aliĝo al reformemuloj (idistoj), ĉar oni penis allogi lin, neriĉan kuraciston, per tre granda sumo da mono, kiu permesus al li tute forĵeti lian profesion, vivi tute oportune kaj feliĉe, kiu liberigus lin de ĉiuj zorgoj pri la morgaŭa tago kaj pri la estonta sorto de lia familio kaj kiu permesus al li fordoni sin plene kaj ekskluzive al siaj amataj idealoj. Al tiu malsekretigo d-ro Z. aldonas rimarkon: »La propono de mono ne estis ia malnoblaĵo de la flanko de la proponintoj, ĉar ili havis la plej bonan intencon; mia rifuzo ne estis ia heroaĵo de mia flanko, ĉar agi alie mi ne povis«. Kaj d-ro Z. konstatas, ke jam kelkafoje, kiam li opiniis, ke venis la ĝusta tempo, por fari la revizion de esperanto, li mem elpaŝis en lojala formo kiel iniciatinto, sed, ke li tuj, kiam li konvinkiĝis, ke tio alportos al la afero malbonon, retiris sin malgraŭ tio, ke oni penis allogi lin al reformoj per mono Ni reproduktas la komunikon de d-ro Z., ĉar estas bone per publika laŭvera klarigo ĉesigi la vastigadon de fantazioplenaj legendoj, multe da kiuj rondiras tra la mondo. *Hkb*.

Pri „Tutmonda jarlibro esperantista“ redaktata de s-o Chavet kaj eldonata de f-mo Hachette oni sciigas, ke ĝi ne aperos plu. La jarlibro povis esti tre utila kaj grava helpilo al esperantistoj, sed bedaŭrinde ĝi ne estis plenumanta sian bonan taskon tiel, kiel ĝi devis kaj povis. La libro, kiu konsumis multe da laboro kaj mono, enhavis tro multajn erarojn, mankojn kaj malverojn kaj tiamaniere ĝi fariĝis senvalora danke kelkajn mensogemajn kaj trompemajn kunlaborantojn kaj helpantojn, kiuj senkonscience malbonuzis la kredemon kaj senzorgemon de la redaktinto. Ni ne scias, ĉu tiuj sentaŭgaĵoj kaj bubaĵoj de tiaj kelkaj informintoj estas direkta kaŭzo de la malapero de la jarlibro, sed certe ni ne eraras opiniante, ke tiuj »laborantoj por nia sankta afero« maldirekte mortigis tiun ĉi eldonaĵon. Ni sincere bedaŭrus la morton de tiu eldonaĵo, se ĝi estus efektiviginta sian taskon, sed en la nunaj cirkonstancoj ni devas akcepti tiun ĉi fakton kun meritita »Requiescat in pacem« . . . *Bšk*.

Ideoj de d-ro Zamenhof kaj „B. u. e.“ »Leginte pri la ideoj de nia Majstro, ni rememoriĝu, en kia grado ili estas plenumitaj ĉe bohemaj esperantistoj« skribis »Č. č. e.« (V, 3). Nu bone, ni komparu — kion »Č. č. e.« forgesis fari: la aŭtoro citas, ke d-ro Z. (en »Č. č. e.« kompreneble »nia Majstro« kun granda M) »rekomendas tradukadi la naciajn klasikulojn« kaj s-o Kühnl tradukas — »Sherlock Holmes en servo de la hispana trono«. Jen, kiel s-o K. plenumas la ideojn de d-ro Z.! Senvalora humoraĵo de moravia ĵurnalisto estas verko, kiun la ĉefa reprezentanto de »B. u. e.« prezentas al la tutmonda esperantistaro kiel montraĵon el la bohema literaturo!... Difficile est satiram non scribere... *Bšk*.

LA REVUO DE L'ESPERANTISTA GAZETARO.

Nomaro de ĉiuj esperantistaj gazetoj. Adresaro de la gazetoj ricevataj de la redakcio de »Bohema esperantisto«. (R = redakcio, A = administracio, Mon = monata, prezo por la tuta jaro.) Redaktis *Hmd.*

Esperantaj gazetoj. — *Oficiala gazeto esperantista.* R & A: Paris (Francujo), rue de Clichy 51. Mon. Sm 1·90. — *Lingvo internacia.* R & A: Paris (Francujo), rue Lacépède 33. Mon. Sm 2·00. — *La Revuo.* R & A: Paris (Francujo), bvd. St. Germain 79 (Hachette et Cie). Mon. Sm 2·38. — *Esperanto.* R & A: Genève (Svisio), rue de la Bourse 10. Duonmon. Sm 2·00. — *La Simbolo.* R & A: Tacoma (Wash., Usono), Post Office Box 1020 (Symbol Publishing Co). Mon. Sm 2·50. — *Danubo.* R & A: Bucuresti (Rumanujo), str. J. C. Bratianu 5. Mon. Sm 1·40. — *La Esperantisto.* R & A: Leipzig (Germanujo), Kochstr. 61. Mon. Sm 0·74. — *La Marto.* R & A: Graz I (Stirio-Aŭstrio), Burgring 12. Mon. Sm 2·50. — *Monato.* R & A: Leipzig (Germanujo), Aŭgustenstr. 17 (Eldonejo Esperanto). Mon. Sm 2·00, — *La Spritulo.* R & A: Dresden-Blasewitz (Germanujo) Tolkenwitzerstr 20. Mon. Sm 1·20. — *Internacia socia revuo.* R & A: Haag, 's Gravenhage (Nederlando), Weinmastraat 225. (J. L. Bruijn). Mon. Sm 1·40. — *Bulteno de Libera penso.* R: Sens (Francujo), R. Deshays. A: Antwerpen (Belgio), Kl. Beestr. 45. Mon. Sm 1·00. — *Juna esperantisto.* R & A: Paris (Francujo), rue Lacépède 33. Mon. Sm 1·00. — *Internacia pedagogia revuo.* R & A: Bystřice-Hostýn (Moravio-Aŭstrio), Komenského (Th. Cejka). Kvaronjara. Sm 2·00. — *Internacia medicino.* R & A: Dresden-Kötschenbroda (Germanujo). Mon. Sm 3·00. — *Voĉo de kuracistoj.* R & A: Lwów (Galicio-Aŭstrio), Ul. Sniadeckich 6. Mon. Sm 2·00, — *Internacia stenografia gazeto »Gabelsberger«.* R & A: Dresden 20. (Germanujo). Mon. Sm ? — *Fervoja esperantisto.* R: Parennes (Sarthe, Francujo), Stacio (Bontemps) Mon. Sm 1·00. — *La Barbiro.* R & A: Wien III.-2. (Aŭstrio), Hoernesstr. 24. (V. Jaroš). Kvaronjara. Sm 0·42. — *La Informanto.* R & A: Magdeburg (Germanujo), Schroterstr. 68. (H. J. Hoen). Mon. — *Esperanta ligilo.* — *Dia regno.* — *Espero katolika.* — *Internacia scienca revuo.* — *Nederlanda katoliko.* — *Tra la filatelio.* — *Universo.* — *Internacia polica bultono.* — **Esperanto-anglaj gazetoj.** — *The British Esperantist.* R & A: London WC (Anglujo), High Holborn 133—136. Mon. Sm 1·50. — *Eŭropa kristana celado.* — *La esperanta instruisto.* — *La Londona gazeto.* — *Amerika esperantisto.* — *La Espero.* — **Esperanto-bohemaj gazetoj.** — *Český esperantista (Bohema esperantisto).* — *Časopis českých esperantistů.* — **Esperanto-bulgara gazeto.** — *Semo.* — **Esperanto-dana gazeto.** — *Dana esperantisto.* R & A: Kopenhago (Danujo), Bredgade 35. Mon. Sm 2·00. — **Esperanto-finna gazeto.** — *Finna esperantisto.* R & A: Helsinki (Finlando-Rusujo), Kaupiask 11. Mon. Sm 1·20. — **Esperanto-francaj gazetoj.** — *Franca esperantisto* (L'Espérantiste français). R: Paris (Francujo), bvd. Magenta 46 (F. de Ménil). A: Versailles (Francujo), avenue de Sceaux (G. Warnier). Mon. Sm 1·48. — *Le Monde espérantiste,* R & A: Paris (Francujo), rue Sophie-Germain 3. Mon. Sm 1·00. — *Paris esperanto.* R & A: Paris (Francujo), rue de l'Arbre-sec 21. Mon. Sm 0·60. — *Normanda stelo.* R & A: Ruen (Francujo), rue de la Vicomté 41. Mon. Sm 0·80. — *Sarta stelo.* R & A: Le Mans (Francujo), rue de la Mariette 3. Mon. 0·40. — *Ardena stelo.* Charleville (Francujo), rue Baron Quinart 40. Mon. Sm 0·60. — *Bulletin officiel de S. f. p. p. E.* R & A: Paris (Francujo), rue Lacépède 33. Mon. Sm 0·60. — *La Dek-sepa.* Paris (Francujo), bvd. Pereire 179 (H. de Coppet). Mon. Sm 0·40. —

L'Espérantiste catholique. — *Norda gazeto.* — *La Movado.* — **Esperanto-franc-germanaj gazetoj.** — *Juneco.* R & A: Paris 6 Francujo), rue de Vaurgirard 55. Mon. Sm 1·40. — *Svisa espero.* — **Esperanto-flandra-franca gazeto.** — *Belga esperantisto.* R: Antwerpen (Belgio), Arendstraat 26. A: Antwerpen (Belgio), Beerstraat 45. Mon. Sm 1·90. — **Esperanto-germanaj gazetoj.** — *Germana esperantisto.* R & A: Berlin SW (Germanujo), Lindenstr. 18./19. Mon. Sm 1·50. — *Germana esperanto-gazeto.* R & A: Magdeburg (Germanujo), Kaiser Friedrichstr. 1. Mon. Sm 3·50. — *German-aŭstria esperantisto* (Deutsch-österreichischer Esperantist). R: Wien VII. (Aŭstrio), Kaiserstr. 10. A: Wien VI. (Aŭstrio), Dürerg. 19. Dumon. Sm 1·25. — *Rund um die Welt* (Ĉirkaŭ la mondo). R: Praha-Vinohrady (Prag-Weinberge, Bohemujo-Aŭstrio), Nerudova ul. 4 (prof. Sgf. Lederer). — *Eĥo esperantista.* R & A: Berlin SW. (Germanujo), Dessauerstr. 1 (Echo). Mon. Sm 6·00. — *Mitteilungen des N. E. V.* R & A: Hamburg (Germanujo), Grindelallee 5-11. Mon. — *La Instruanto.* R & A: Berlin SW 68, Lindenstr. 18-19 (Möller & Borel). Mon. Sm 1·00. — *Vespera horo.* — **Esperanto-greka gazeto.** — *Greklingva esperantisto.* R & A: Samos Azia Turklando), Samosa esp. societo. Mon. Sm 1·20. — **Esperanto-hispanaj gazetoj.** — *Gazeto hispana.* R & A: San Fernando (Cádiz, Hispanujo), str. Muñoz Torrero 10. Mon. Sm 1·20. — *Nova sento.* R & A: Bilbao (Hispanujo), str. Jardines 7. Mon. Sm 0·90. — *Antaŭen esperantistoj!!* R & A: Lima (Peruo, Ameriko), Apartado 998. Mon. Sm 1·20. — *Helpa lingvo* (Lengua auxiliar). R & A: Cordóba (Rep. Argentino), Colón 88. Mon. Sm 1·00. — *Esperanta penso.* R & A: Santiago-Chile (Ĉilio, Ameriko), Casilla 2850. Mon. Sm 1·50. — *Cuba esperantista.* R & A: Habana (Kubo), Apart. 1324. Mon. Sm? — *Kolumbia stelo.* R & A: Cúcuta (Kolumbia, Sud-Ameriko). Mon. Sm 0·50. — *La Du steloj.* — *Meksika stelo.* — *Verda stelo.* — *Malgranda revuo.* — **Esperanto-holandaj gazetoj.** — *La Holanda pioniro.* R & A: Hago (Holando), Prinsestr. 48. (J. L. Bruijn. Mon. Sm 0·83. — *Laborista esperantisto.* R & A: Hago Nederlando), Falckstraat 175. (R. Coomans). Mon. Sm 0·60. — **Esperanto-itala gazeto.** — *Itala esperantisto.* R & A: J. E. Palermo (Italujo). Dumon. Sm 1·20. — **Esperanto-japana gazeto.** — *Ĉiumonata samideano.* — **Esperanto-katalunaj gazetoj.** — *Kataluna esperantisto.* R & A: Sabadell (Barcolona, Hispanujo), str. Gracia 12. Mon. Sm 1·18. — *Tutmonda espero.* — **Esperanto-kroata gazeto.** — *Kroata esperantisto.* R & A: Zagreb (Kroatujo), Zrinjski trg. 16. Mon. Sm 1·91. — **Esperanto-magiaraj gazetoj.** — *La Verda standardo.* R & A: Budapest IX. ker. (Hungario), Üllöe-út 59. sz. Mon. Sm 2·14. — *Hungara studento.* R & A: Budapest VII. (Hungario), Alpár-utca 8. sz. Mon. Sm 0·75. — **Esperanto-norvega gazeto.** — *Norvega esperantisto.* (Den Norske esperantist). R & A: Kristiania (Norvegujo), Stolmakergt 6.-IV. Dumon. Sm 1·10. — **Esperanto-pola gazeto.** — *Pola esperantisto.* — **Esperanto-pol-germana gazeto.** — *Gestudentaj interesoj.* R: Luhačovice (Moravio-Aŭstrio), Joža Mareš. A: Kraków (Galicio-Aŭstrio), Długa 11. (Ed. Žatecky). Kvaronjara. Sm 1·00. — **Esperanto-portugala gazeto.** — *Brazila esperantisto.* R & A: Rio de Janairo (Brazilio, Sud-Ameriko), rua Sete de Setembro 195. Mon. Sm 2·00. — **Esperanto-rusaj gazetoj.** — *La Ondo de esperanto.* R & A: Moskva (Rusujo)) Tverskaja 26. Mon. Sm 2·12. — *Riga stelo.* R & A: Riga (Rusujo), Krebsstr. 11. Mon. Sm 2·50. — **Esperanto-serba gazeto.** — *Serba esperantisto.* R & A: Belgrado (Serbujo), Pop Lukina 4 (ing. Dr. M. Andonovic). Mon. Sm 2·00. — **Esperanto-svedaj gazetoj.** — *Esperanto-Folket.* R & A. Hälsingborg (Svedujo), G. H. Backman. Mon. Sm 1·50. — *Sveda esperantisto.*
